

ІВ. ФРАНКА

ФІЛЬСОФІЇ ДОКТОРА

БІБЛІЙНЕ ОПОВІДАННЯ
про

Сотворення Світа

в світлі науки.

Доповнив, додав пояснення,
образки і мапу
ПРОФ. ДР. ОЛ. СУШКО

ВІННІПЕГ, МАН.

Коштом Івана Ковалюка.
1918

**HEBREW AND BABYLONIAN
CREATION LEGENDS**

COPYRIGHT, 1918, BY
DR. A. SUSHKO

All rights reserved

The Ukraina
358 Redwood Ave.
Winnipeg, Man.
Canada

ІВАН ФРАНКО

СОТВОРЕННЯ СВІТУ

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО "ОРІЯНА"
НЮ ЙОРК – 1969

СОТВОРЕННЯ СВІТУ

Твір великого історіософа Івана Франка “Сотворення Світу” – епохальний. Він збагачує самобутню духовну скарбницю Українського Народу. Нині, як бачимо, прийшов час, щоб “Сотворення Світу” появилoся в кожній українській хаті, яка уміє і хоче думати вільно по-українському, яка гордиться гeнієм Івана Франка, уміє цінити його величаві знання, його многогранну духовість, його стимулюючі мислі.

Видавництво “Оріяна”, яке тепер видало твір Івана Франка “Сотворення Світу” робить могутній крок у проповідуванні франківського духа, що “тіло рве до бою”. Віримо, що кожна щиро-думаюча Українська Родина привітає жертвенну працю “Оріяни”. “Оріяна” витягнула із пилу і забуття “Сотворення Світу”, і винесла його на денне і почесне Світло Мудрости.

Прийшов жаданий час, і українець, беручи в руки “Сотворення Світу” Івана Франка, матиме нагоду довідатися, які мав щирі погляди Великий Каменяр на юдейську книгу “Тора”, що широко відома під грецькою назвою “Біблія” (“Книги”).

Вірші, оповідання, повісті, казки Івана Франка, що несуть соціальний, побутовий, і емоційний первенсь, відомі українцям. Тепер починає бути відомий українцям Іван Франко, як визначний історіософ–знавець „Біблії” і мислитель, ім’я якого заслуговує бути у перших рядах пайвизначніших мислителів Людства.

Лев Силенко, Нью Йорк, 1969 р.

Ukrainian Education Religion Society, Inc,
“Samobutnia Ukraina”

B. O. Box 17015, Chicago. Ill 60617 USA
Ridna Vira

B. O. Box 1174, Winnipeg. X. Men. Canada

На бажання висилаємо кожному:
Ілюстрований Каталог Видавництва
«**НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ**».

Пишіть на адресу:

The Ukraina

358 redwood ave.
WINNIPEG – MAN.

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

під редакцією Проф. Дра. Ол. Сушка.

1. Біблійне оповідання про Сотворення Світа в світлі Науки. – Написав Др. Ів. Франко.
- 2-4. Історія Боротьби віри з наукою. Написав Проф. Дж. Дрепер.
5. Життя Ісуса Христа. – Написав Моріс Верн. З французького переклав Др. Іван Франко.
6. Провідні думки в творах Тараса Шевченка. – Написав Ом. Партицький.
7. Всесвітня Історія. – Написав Проф. Др. Ол. Сушко.
8. Інквізиція. – На основі останніх здобутків Науки. Написав Проф. Др. Ол. Сушко.

Mr. M. Kornienko

30. 1st. Ave. WARRAWONG.

N.S.W. 2502

AUSTRALIA

Зміст:

Передне Слово	7
I. Боротьба Віри з Наукою	13
II. Мойсей і так звані Мойсєєві книги	23
III. Перше біблійне оповідання про сотворення світа.....	33
IV. Те саме оповідання в світлі Науки	44
V. Друге біблійне оповідання про сотворення світа	49
VI. Інума Іліш, або Староавилонське оповідання про сотворення світа	55
VII. Жиди перейняли свої казки від Вавилонян і інших сусідніх народів	73
Закінчення	78

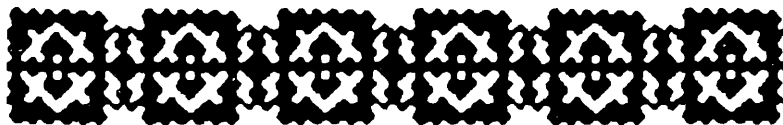

I.

ІВ. ФРАНКА

ФІЛОСОФІЇ ДОКТОРА

БІБЛІЙНЕ ОПОВІДАННЄ

ВЕЛИКИЙ КАМЕНЯР ІВАН ФРАНКО

Народився 27 серпня 1856 р. – Помер 28 травня 1916 р.

“. . . Вихований у твердій школі, я змалку завоював собі дві заповіді. Перша – це власне почуття обов'язку, а друга – то потреба ненастанної праці . . . пізніше пізнав, що й нам усім, як нації ніщо не прийде задармо, що нам ні від кого ніякої ласки не надіятися. Тільки те, що здобудемо своєю працею, не буде справді наше здобуття”.

Іван Франко

Портрет – 1913 р.

Ів. Ковалюк і Ол. Сушко видавці сеї книжки.

Переднє Слово

„Тепер я можу приступити до самої річи, то значить, до роздівлення біблійного оповідання про сотвореннє сьвіта. Та поперед ще одно застереженнє і одна просьба до тих, що хочуть уважно і з користю прочитати отсю розвідку.

„Застереженнє таке, що веї ті уваги, які я тут подав, зовсім не мої власні. **Я не виссав собі тут нічоґісінько з пальця** і не жадаю ні від кого, щоб вірив мені на слово. Я подаю здобутки повітної науки, а властиво лише маленький вибір із богатого скарбу тих здобутків. А ся повійшна наука визначає ся власне тим, що ні від кого не жадає і ні в кого не тернить віри на слово. У всьому вона йде до виробленнє власного переконання при помочи фактів, досьвідів, контролі; вона подас лише такі річи, що кождий відповідно приготований чоловік може й сам дійти до них і переконатися, чи доходжено до них вірно. Наука не признає нікому привілеїв, що ті мають доступ до її „святая святих“, а інші не мають; до найглибших тайників науки має вільний доступ кождий чоловік, у кого в серці горить чисте і сьвяте бажаннє – **пізнати правду**, і в кого розум на стілько вироблений, щоб зрозуміти й оцінити її.”

Ось такими словами відзиває ся покійний Іван Франко на початку III-го розділу отсеї книжки до своїх читачів... Що за

болючий, глибоко діймаючий й упокорюючий трагізм брешить в тих золотих словах великого мислителя і мистця рідного слова...

„Я не виссав собі тут нічогісінько з пальця”, сповідаєть ся він перед рідним народом, – він, що був не лише одним із найбільших письменників усєї соборної України, але й одним із найбільших умів усього культурного сьвіта послідної доби... Давав у своїй знаменитій розвідці вісти про найсвітліїші результати одної із найбільш інтересних галузей людського знання, – інформував нас про висліди найцікавіїших дослідів учених цілого сьвіта над відгаданнем найбільшої тайни людського роду – сотворення сьвіта, – давав нам дорогоцінні перли своїх думок і мрій, пересипаних на папір умученою від гіркої праці рукою в часі невиспаних ночий, – давав нам усе те... та при тім ще й просив нас покірно, аби ми, прочитавши отсю розвідку, не подумали собі, що Він **„виссав усе те собі з пальця”**...

Він, Доктор Іван Франко, великий мислитель, поет, учений, письменник й член многих рідних і заграничних наукових інституцій...

Просто фізичну біль відчуваю при читанню отсих безмежно трагічних слів великого мужа, й паленію румянцем сорому... за мій рідний нарід, до якого в такий спосіб мусять промовляти його найкрасші сини.

(підкреслено видавництвом “Самобуття Україна”)

Понисшу студію написав був пок. Іван Франко при кінці 1904 р., й напечатав її в „Новім Громадськім Голосі” в першій половині 1905 р. Накладом „Н. Г. Г.” вона й вийшла окремою відбиткою в дуже обмеженім числі примірників (усєго 200 чи 500 примірників).

Ще лігом 1904 р. покійний великий муж алі думав про її написанне. В тім часі я мешкав в Його домі й працював разом з Ним в одній і тій самій кімнаті (почавши від 1902 р.). Пізною осінню я докторизував ся й виїхав на дальші студії до Риму, а серед того й попали ся в руки покійного Івана Франка найсвітліїші праці німецьких учених про великі відкриття в Вавилоні, Сирії, Палестині й Єгипті. Праці сі зробили на Нього глибоке вражіннє: се ж бо і були

книги, яких Він так дуже потребував у своїх довголітніх біблійних студіях, й які давали остаточну відповідь на усі ті пекучі питання біблійної критики, що здавались досі неможливими до розв'язання.

І в голові великого мислителя зродився відразу сьміливий плян: написати популярну студію про початки і джерела біблійного оповідання про сотворення сьвіта, напечатати її в тисячах примірників й розкинути між народ, аби велику Правду про найбільшу містерію сьвіта пізнали мільйони нашого замученого престолодя, а пізнавши її, щоб визволились з важкого ярма вікових перессудів, темноти і визиску. Строго наукової студії про це питання Він не думав писати. Яка ж бо користь була б з такої студії для широких мас рідного народу, що для його добра і кращої будучности іменно посьвятити був пок. Іван Франко усе своє життя?.. Така строго наукова студія була б неприступна для мільйонів нашого народу й вона пропала би на довгі часи в неприступних широким загалом Записках Наукового Товариства ім. Шевченка.

(підкреслено мною – В. Ч. – як наше національної ваги завдання - видавництвом "Самобуття Україна" м. Львів

На жаль – мрії великого ученого не сповнилися так, як Він собі бажав. Написана ним студія видалася нашим наскрізь склерикалізованим народним провідникам так радикальною, що напечатати її відважився лише згаданий нами „Н. Г. Г.”, та і він боячись пересслідувань можних міра сего, надрукував її окремою книжкою усього ледви в кількох сотнях примірників.

Поява книжочки викликала серед нашого відсталого суспільства велике порушення. Серед попів закипіло як в гнізді шершенів, а старші наші „інтелігенти” вважали за відповідне заховати про „страшну” книжочку гробову мовчанку – й з всяку ціну не пустити її в руки гімназіяльної молодіжи. Вкінці ж – попи унали на „спасенну” гадку збути ся „ворога” з одним махом: – „тихесенько, без гомону” вони викупили усе невеличке число надрукованих примірників – й спалили їх...

В обороні болючо покривдженого письменника не відважився ніхто підняти голосу... І се Він відчув незвичайно діймаючо... Зараз після того й понав Він в глибоку меланхолію

яка згодом і розвинулась в страшну і невилічену недугу. Темна ніч сповила геніяльний ум одного з найбільших мислителів останньої доби, й з неї Він не пробудився вже аж до останка свого многотраядального життя.

В половині 1905 р. я з моєю дружиною вернули з нашої наукової подорожі по сьвітї й зараз таки стрінулися у Львові з нашим дорогим Другом і Учителем.

Яка ж се болюча була стріча... Кремензна ще ось недавно стать Франка подала ся, й Він парікав гірко на деяких наших передових мужів... Не місце і пора про усе те тут докладно згадувати, скажу лише, що у сю ніколи не забутню нами хвилю, розповів Він нам і про свою гірку пригуду з понисною студією, й при нагоді добув з кишени кілька „авторських” примірників надрукованої вже книжочки й подарував один з них моїй дружині, поклавши на нїм власною рукою припагїдну, нам же безмежно дорогоцінну посьвяту.

*ВуТов. Франк
Сусь Ковчій
Вітї абдура*

При кінци 1907 р. замєнкали ми постїйно у Львові. Франкова недуга розвивала ся безпощадно і невмолимо чим раз більше і більше... Я і моя родина відвідували часто нещасного велєтня в його домі, а Він став згодом щодєнним майже нашим гостем. З заковязлими на віки руками пересиджував Він у нас довгі години, позволяючи моїй дружині годувати себе серед розмови немов целїтну дитину... Ми згадували давні часи, обговорювали ріжні наукові питання (дивним дивом Покійний заховав був в тїм напрямі чудову память), й плянували чудні пляни на будучність... Ми мали перенести ся на постїйне мешканне до Його дому, й моя дружина мала зайняти ся шклованнем нашого великого Друга й зарядом усього дому...

Хто зможе описати сум Покійного, коли Він довідав ся, що ми рішили ся виїхати до Канади... Та Він нас не відраджував, ані не стримував.

„Га – така наша доля, – говорив Він, пращаючись з нами перед від’їздом. – „Розсипаємо ся, як кленове листя... Та чи побачимо ся ми ще коли в життю?...”

Так вже і не судилось нам більше бачитись... Та ні ми тут не зазнали гаразду на далекій чужині, ні Він там у рідній – не своїй землиці не глянув живими очима на кращі дні в життю рідного народа...

Та коли не ми, так може наші діти...

Може...

Та вже ж останніх слів великого Учителя і Друга, які Він давав нам на передодню нашої дороги у далекую чужину, ми не забудемо ніколи:

„Пам’ятайте, мої друзи, – говорив Він, – ширіть скрізь і все Правду і ніщо більше як Правду. Бо хоча Правда зразу усім гірка, так все таки згодом вона скрізь бере верх й стає солодкою спасительною людства.”

(підкреслено видавництвом “Самобуття Україна” м. Львів)

І сих слів ми не забудемо до смерті. А пописана знаменита книжечка великого мислителя, яку ми саме тепер видаємо в поправнім виданню на основі останніх творів найславніших учених світа, хай буде не лише висловом найглибшої щирости моїх слів, але й бодай частинною експіацією за усі мої вольні і невольні гріхи юніх днів, днів весни в характері „ученого” австрійського типу.

А факт, що отся книжка виходить коштом простого українського робітника в Канаді, тов. Івана Ковалюка, хай буде проречистим доказом світлої перемоги Франкових ідеалів.

Показуєть ся, що скоро вже перестанемо ми співати:

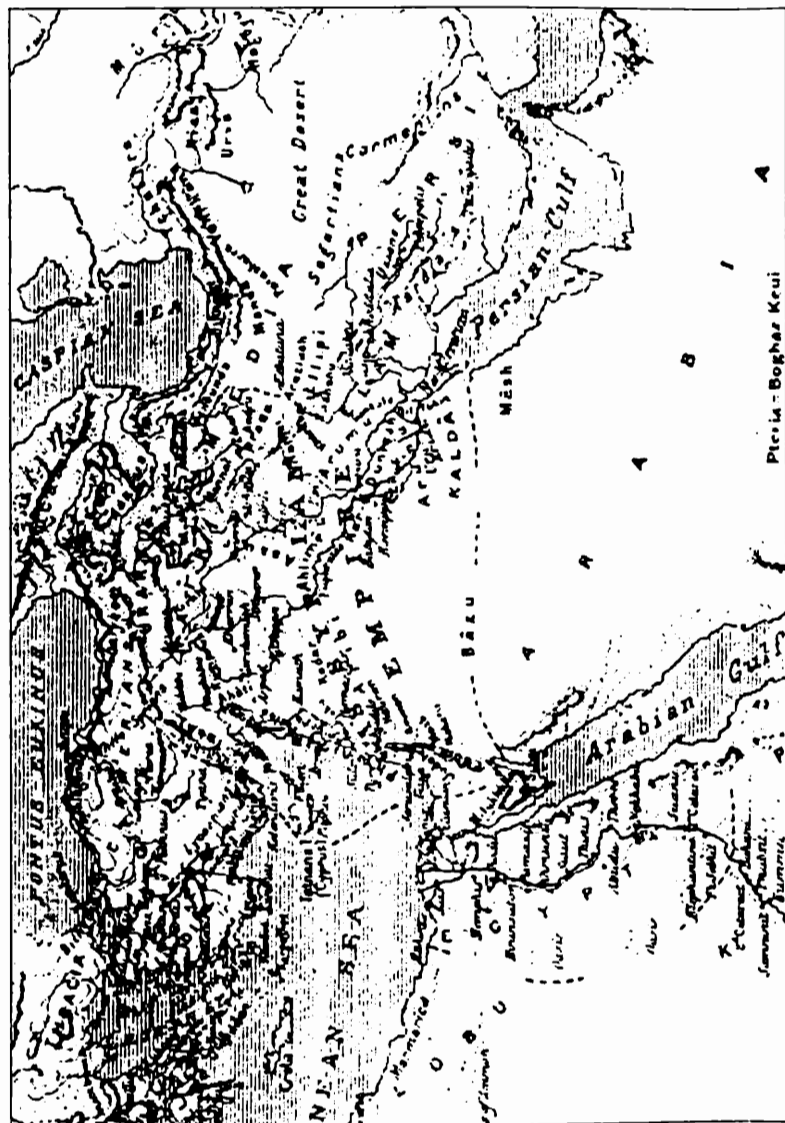
„Нема в світі правди, правди не зискати,

Бо тепер неправда стала панувати,”

перестанемо, коли звичайний український робітник-чорнороб жертвує на видання наукової книжки увесь свій злиденний заробіток, величезну для нього суму \$1,600.00.

Писано в Вінніпегу, Манітоба., в третім році після смерті Ів. Франка.

Ол. СУШКО

Мапа Старинного Сходу в семім століттю до Христового Різдва.

I

БОРотьБА ВІРИ З НАУКОЮ

Наші поборники правовірності, а властиво темноти та безсмысности серед народа, дуже сердять ся на нас, що ми силкуємо ся не лише освіченим верствам, але й простому народови подавати здобутки новочасної науки. Особливо не люблять ті праведники, коли згадати за Дарвіна, хоча жаден з них певно не пробував читати Дарвінових писань.

Сердить їх у Дарвіна – і се справді сьмішна й сумна річ -- не те, що є в його писаннях, а більше те, чого в них нема, але що інші виводили з них. Коли який папотчик із тих нових та ярих, що шюхали так званої римської науки (наукою можна назвати її з таким самим правом, як чемерицю пашєю), згадає про Дарвіна¹), то зараз певно почувєтє від нього слова:

¹ Charles Robert Darwin родив ся 1809 р., умер 1882 р. Один з найбільших учених сьвіта. Знаменитий дослідник природи й автор многих наукових творів, з яких слідуєчі два творять радикальний зворот в дотеперішних дослідях природи:

* – чемериця – отруйна трава.

1. – On the origin of species by means of special selection, 1859.

Сю книжку перевели німецькі учені на свою мову три рази: 1863, 1883 і 1902 р. Окрім того переведено сю многоважну книгу на усі культурні мови цілого сьвіта – крім української.

„Дарвін! Ага, то той безбожник, що поважився доказувати, буцім то чоловік походить від мавпи!”

Тимчасом хто читав пильно Дарвінові писання, той знає, що Дарвін зовсім не був безбожником, а тільки так званим агностиком²), що по своєму був чоловік глибоко релігійний і зовсім не говорив ані не навчав, що чоловік походить від мавпи, а тільки доказував, що теперішні люди походять від якихось предків, що в будові свого тіла мали багато спільного з теперішніми мавпами, або іншими словами, що теперішні люди і теперішні мавпи мали колись перед мільйонами літ спільних предків³).

Перед мільйонами літ! – скаже дехто з тих, що читали або в школі вчилися біблійну історію. – Хиба ж перед мільйонами літ була яка земля, було сонце, було небо? Адже в писемні святах говориться, що небо й землю сотворив Бог не швидко, як чотири тисячі літ перед Христовим різдвом і що, значить, від сотворення світа до тепер минуло не більше як 6000 літ.

2. – The descent of man and on selection in relation to sex, 1871.

Вплив Дарвіна на дальші досліді природи був так великий, що його названо Коперніком або Ньютоном «органічного світа». Зразу оборонці старовини накинулися на знаменитого ученого безпримірними лайками, але згодом мусіли замовкнути перед непереможними його доказами. Правда побідила!

² Агностицизм – слово грецьке й означає в новітній англійській філософії напрямок споріднений з так званим трансцендентальним ідеалізмом (Новокантіанізм), що займається лише тим, що можна нашим розумом певно познати, а навпаки виключає з обсягу філософії все те, що є непознаним (на примір: остання причина річей, буття і сутність Бога і т. п.) Так отже Агностицизм різниться від Атеїзму (безбожність) тим, що не заперечує божества, але заявляє, що не може про це нічого знати. Творцями Агностицизму були славні англійські учені Гокслі (Huxley) і Г. Спенсер (Spencer.)

³ Останні наукові досліді ствердили й поглибили Дарвінові думки. Хто читав по англійськи, може довідатися про те докладніше з слідуючих знаменитих книг, що вийшли недавно:

1. – **Prof. G. F. Scott Elliot:** Prehistoric Man and his story. With 64 illustrations & diagrams. – London, 1915. – Стр. 1–400.

2. – **Henry F. Osborn:** Man of the Old Stone Age. Their environment, Life and Art. New York, 1916. – Стр. 1–26 і 1–545. – З многими образами. – Опис цієї книги найдете в другій і третій книжці «України.»

Руїни Вавілону

Відкриті німецькими археологами протягом дванадцятих літ важкої праці – (Почато працю 1900 р.)

Ну, в письмі св'ятім – скажемо ми на се, – так докладно той рахунок не вичислений, хоч певна річ, що числячи на підставі названих там „родів” одержимо суму мало що більшу. Але сьогодні вже кожному ясно, що ті біблійні обрахунки не мають ніякої вартости і були зроблені в дуже пізніх часах жидівськими рабіними. В Єгипті та Вавілонії за останніх сто літ повиконувано та повідчитувано багато записок, будівель і взагалі слідів людського життя, навіть літописів старих царів, із яких вичислено, що на 4.000 літ перед Христом у тих краях не тільки жили вже люди, але

стояли укріплені міста, були держави, було вже відоме письмо, значить, ті люди мусіли вже прожити там багато сот або й тисяч літ розвою. Отже тут не треба було Дарвіна, щоб доказати, що біблійні оповідання про початок світа бодай що до означення часу на 4 – 5 тисяч літ перед Христом не мають ніякої підстави.

Але означення часу, се ще не велика річ. Могли собі пізнійше рабіни повставляти в старі книги нісенітниці, що Адам жив 930 а Матусаїл 980 літ, що від сотворення світа до потопа було 2.500, а від потопа до народження Христа друге стільки літ. Сі цифри певно так собі, жидівська забавка, бо Жиди здавна любили бавити ся рахунками. Але саме оповідання про сотворення світа! Адже воно виразне й ясне! І не досить того, що виразне й ясне; воно написане великим жидівським законодавцем і пророком Мойсеєм, який чув його з уст самого Папа Бога або взагалі мав від нього обявлену правду. Значить, се оповідання, се слова самого Бога (бо ж ніхто инший не був при тім і не міг того знати), і вірити йому значить не вірити самому Богу.

Так говорять поборники правовірності і задля того вони так сердять ся на Дарвіна і на інших повочасних учених, бо ті відважили ся не вірити сьому оповіданню, якому вірено більше як дві тисячі літ, і почали людськими способами, дослідом, огляданнем природи та порівнаннем різних явищ доходити до того, чи не дасть ся сей великий і таємний факт – сотворення світа й чоловіка – пояснити иншим, натуральним і науковим, а не чудесним способом. Бо ж сотворення світа з нічого, виліплення чоловіка з глини і оживлення його одним хухом у ніздрі, сотворення жінки з чоловічого ребра, все се чуда, які по біблійному оповіданню діяли ся лиш раз і перечать усім законам природного життя, які ми знаємо і які визначають ся власне тим, що дійсують постійно, все і всюди однаково.

Коли одна громада вчених – а до тих власне належав Дарвін – шукали тих натуральних пояснень повстання всього світа, землі й людей, – то инша громада звернула увагу на

самі біблійні оповідання.⁴ Коли се слово боже сказане людям устами Мойсея чи інших пророків, то мусить у тім „божім” слові бути найвисша правда і тільки правда, мусить бути найглибша мудрість, справедливість і красота. І справді цілі тисячоліття люди вірили, що так воно й є, що сьвяте письмо стоїть недосяжно висше понад усї людські писання. Але коли зачали близше придивляти ся до тих книг, повіднаходили в них багато таких річей, що прийшло ся хитати головами.

Вже те одно, що в тих книгах було багато неясного і незрозумілого, мусїло зацукати не одного. Як же се? Коли Бог у тих книгах хотїв обявити людям свою волю і свою правду, то чому не зробив сього так ясно, щоби усї люди могли зрозуміти його слова? Переважна часть тих книг була писана по гебрійськи, мовою малесенького народа, що в найкращу добу свого політичного житя заселював країну мало чим більшу від Галичини. Що більше, сам той народ уже на пару сот літ перед Христом забув свою мову і вона зробила ся у нього

⁴ Порівняй:

Skinner: Commentary on Genesis.

S. R. Driver: The Book of Genesis, 1904.

Gunkel: Die Sagen der Genesis, 101, – а передовїм: Schoepfung und Chaos in Urzeit und Endzeit, Goetingen, 1895.

Jeremias: Das alte Testament im Lichte des alten. Orients, 1904.

Schrader: Keilinschriften und das alte Testament, 1883.

Loisy: Les mythes babyloniens et les premiers chapitres de la Genese, 1901.

Zimmern: Biblische und babylonische Urgeschichte (Der alte Orient, 1901).

Budde K.: Die biblische Urgeschichte.

Pinches: The old Testament in the Light of the Historical Records and Legends of Assyria and Babylonia, 1902.

Вкїнцїж найновїйшї праці Ястрова, Кїнга, Локенбіла, Бартона і пр.

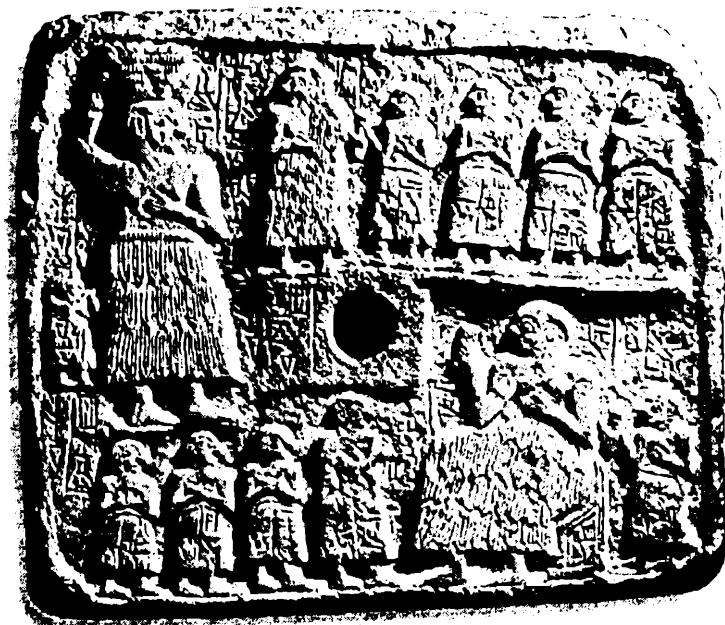
Дуже поучаючою і пожиточною вважаю стаю **професора М. Powis Smitha** під заголовком:

Some Problems in the early History of Hebrew Religion. (A. J. S. L., 1916.)

Про спір викликаний славною книжкою проф. Делїцша п. з. Bibel u. Babel, читай: **Oettli S.:** Der Kampf um Bibel und Babel, 1903. З тою часу виросла на повиспу тему великанська література на всїх мовах усього культурного сьвіта.

чисто церковною мовою, мало зрозумілою для народної маси, так як у нас церковна славянщина, а для Італіянтів латина. І ще одно: в тих гебрійських книгах, бодай у значній їх часті, Бог виступає як Бог самих тільки Жидів; він велить їм без пощади вбивати людей иншої національності і дуже остро остерегає їх, щоб не піддавали ся богам тих инших народів.

(підкреслено видавництвом "Самобуття Україна" м. Львів)

Пропам'ятна таблиця царя Ур-ніна.

Яких 3000 літ перед Христовим Різдом панував у Вавилоні царь Ур-ніна. Його столицею було місто Лагаш. Був се ревний слуга богів. Їм присвятив він чимало дорогоцінних начинь, статуй, таблиць і г.п., складаючи ті дари в різних красивих сьвятинях. Рівночасно славив ся він тим, що ради більшої плодovitости краю копав канали, а при тім будував шинхлірі та магазини для переховання складаних собі і богам дарів, – а там і самі сьвятині. З прадавніх часів пановання того короля заховалось по нинішній днь кілька преінтересних пам'яток, з яких одну подасмо нашим читачам повисше.

Се се пропам'ятна таблиця, на якій король представлений в доволі примітивній

(простій) одерж з кошем на голові, яким він помагав робітникам носити землю при будові святини. Наоколо стоїть царська рідня, Низше царь сидить на троні, тримаючи в руці жертвенну чашу. Уся табличка покрита відповідними надписями.

Вже перший погляд на повисшу пропамятну таблицю каже нам бачити в ній прецінну памятку прадавніх часів. І хоча кожний мусить признати, що 5000 літ перещ нами різьбярська штука в Вавілонії не стояла ще дуже високо, всеж таки судячи загально тодішню цивілізацію мусимо чудуватись її значному розвитку... А кілька тисячоліть людської праці попередило тую цивілізацію лоби царя Ур-ніни – хто може збагнути?

Пор. De Sarzes et Heuzey; Decouvertes en Chaldee, Ernest Leroux, Paris, 1884-1912, Pl2.; Jastrow, Civilization, p. 42, 43, 385, 386, Hall. op. cit. p. 179, 180.

Виходить так, що той жидівський Бог, хоч раз у раз говорить про себе, що він сотворив небо і землю, все таки бачить обік себе якихось інших богів і дуже не любить, аби хто з того вибраного народа кланяв ся їм. Усе те були річи, які собі хочете, але певно не вияви найвисшої мудрости і найвисшої правди.

Одним з наслідників царя Гудея був царь або "патесі" Гудея. Він царював яких 2450 літ перед Христовим різдвом, й камяні статуї його королівської величності заховались по нинішній день. Свїдчать вони про значний поступ, який різьбярська штука вчинила від часів царя Ур-ніна.

(Пор. Jastrow, Civilization, p. 42, 137, 138).

Вчитуючи ся пильно в ті „святі” жидівські книги, люди побачили далі між ними численні суперечности. В одній книзі про якусь річ говорить ся так, а в другій про ту саму річ інакше. Де ж властиво та Богом обявлена правда? Що більше, показало ся, що дуже часто в одній і тій самій книзі про одну й ту саму річ на одній стороні говорить ся так, а на другій інакше. Побільшували лихо це жидівські і християнські богослови, які вже з давен-давня

Статуя царя Гудея.

бачили ті суперечности і силкували ся позамазувати та повирівнювати їх. Але що кождий чинив се своїм способом, кожний – інакше і кождий жадав для себе віри, то й вийшло замість загальної згоди правдиве замішання і суперечки без кінця, а ясности та єдности не було.

Царь Нарамсін

Вавилонські історики записали, що Нарамсін був сином і наступником царя Саргона, та панував в глибокій старині 3750 літ перед Христовим різдвом. Останні ж дослідники старовавилонської бувальщини кладуть пановання царя Нарамсіна на часи 2700 літ до Христа. В кождім разі повисша горорізьба царського портрета свідчить вимовно про високий розвій вавилонської різбярської штуки в тих прадавніх часах, навіть хоча би лише 5600 літ перед нами.

(Пор. Гол,ор. сіт., р. 28 і 186).

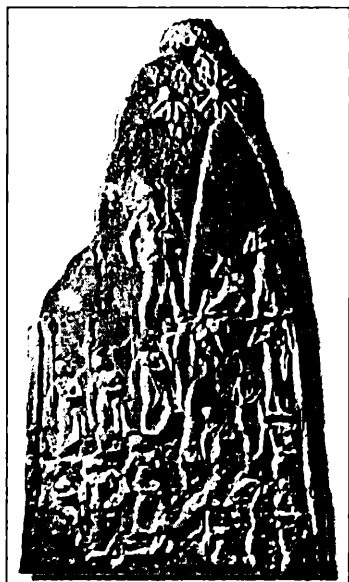
Ба, чим далі, тим більші трудности насували ся. Коли почали відкопувати та відчитувати старі державні та релігійні написи, книги та записки Єгипта, Вавилону, Асирії та інших країв, із якими старі Жиди мали зносини, показало ся, що в жидівських оповіданнях записаних у письмі съвятому містить ся багато невірного, хибного та зовсім видуманого; що про найважніші події жидівського житя, які буцїм то мало до гори дном не перевертали сусїдних держав, ті держави не лишили ніякої памяти: адже й доси вчені даремно силкують ся у незлічених єгипетських записках та написах віднайти бодай слід побуту Жидів у єгипетській неволі та виходу з неї, супроводженого такою масою чудес, губернаторства Йосифового, затоплення Фараона і т. п. І тут муїло насунути ся питання: коли в жидівськїм съвятїм письмі обявлена Богом правда, то як міг Бог робити такі помилки?

Дехто говорив, що правда, висока і безоглядна, містить ся не в тих ніби історичних оповіданнях про Жидів, їх королїв,

війни і т. п. Се діла людські, їх писали люди і могли помиляти ся. Висока божеська правда лежить лише в тих наказах, у тих моральних приписах, які дає Бог через уста Мойсея і пророків.

Архитвір старовавилонської штукки, про який проф. Н. R. Hall каже, що "this is one of the triumphs of ancient art: in it ancient Baby-Ionian art reached its apogee" (стр. 188). – Різьба представляє побідний похід царя Нарамсіна проти гірського володаря "Сатуні, короля Люлюбу". Гірська околиця, сонце і зв'язли над гірськими верхами, король Нарамсін зі своїм військом й поконаний король Сатуні, що у стоп побідника старасть ся добути з своєї ший смертоносну стрілу, – усе те представлено стариинним артистом незвичайно талановито.

Нахідку сеї цінної пам'ятки завдячуємо також згаданому вже нами французькому ученому М. де Морганови. Нині знаходиться вона в париському музею Лювр.

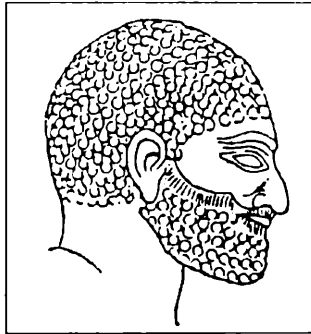

Пронам'ятна таблиця царя Нарамсіна.

Але ж бо й з тими приписами не ліпше. Найбільша частина тих приписів, поміщених у т. зв. Мойсєєвих книгах, відноситься до обрядів, празників, одежі, постів і інших таких річий; де що з них заховують і доси Жиди, але великої частини або не заховували ніколи, або давно вже перестали заховувати. Далі велика частина тих пісень божих слів, переданих нам у книгах Мойсея пророків, містить погані прокляття на різні народи, погрози та лайки, по нашому розумінню, зовсім негідні божого імені.

А в кінці малесенька частина чисто моральних приписів, як ось прим. відомі десять заповідей божих, містять у собі вимоги зовсім не такої високої моралі, щоб можна вважати їх впливом божої премудрости. Таким чином ми дійшли до того, що так зва

ні Мойсееві і інші гебрійські книги, хоч являють ся нам духовими пам'ятками шановної старовини і дуже цікавого народу, який много сот літ перед Христовим різдвом дійшов до поняття одніого Бога і за віру в нього зумів твердо постояти, все таки не можуть уважатися символом божої премудрости, непомильним та обовязковим для всіх людей і всіх часів, але були творами людей, та тому і виявляють людські хиби й помилки.

Гебрійський тип до-христової доби.

Відтиск печатки царя Саргона.

Після вавилонських записок царь Саргон (Шарганні-шаррі) мав панувати в Агад 3750 літ перед Христовим різдвом. На основі новітніх дослідів панування того царя кладуть на часи 2.500 літ до Христового різдва (Кінг).

II МОЙСЕЙ І ТАК ЗВАНІ МОЙСЕЄВІ КНИГИ

Про сотворення світа і початки людського роду оповідає перша книга Мойсея, і для того поки говорити про саме це оповідання, треба нам хоч коротко сказати про Мойсея та його писання.

Наша церква¹ учить, що Мойсей був великий пророк і чудотворець жидівський, що він з наказу божого вивів Жидів із єгипетської неволі, що в Синайській пустині Бог покликав його на гору і там дав йому закон для Жидів, що Мойсей потім сорок літ водив Жидів по пустині, простуючи до обіцяної землі Палєстини, але сам умер не дійшовши до неї. Все це вчить наша церква на підставі жидівських книг, званих Мойсеєвими, в яких оповідається про діла і промови Мойсея і подається закони, дані ним із божого наказу жидівському народові. Та не досить того: наша церква, ідучи за оповіданнями жидівських рабінів, стоїть на тім, що ті книги написав сам Мойсей, значить, найперший і наочний свідок усього того, що робилося; те, чого він не бачив (отже про сотворення та потону світа, про патріярхів і т. и.), він написав із оповідання самого Бога, що являвся йому лицем до лица.

Тих Мойсеєвих книг маємо п'ять; по церковному вони називаються: Книга Битія, Книга Виходу, Книга Чисел, Книга Левітів і Книга Другого Закону. Сі книги були написані єврейською мовою, але ті титули не стоять у єврейським письмі; там ті Мойсеєві книги не мають ніяких титулів, а рабіни поназивали їх лише від першого слова, яким зачинається кожда книга. Отже першу книгу називають Берешіт, бо тим словом вона зачинається (воно значить „на початку”), другу Елле шемот (отсе імена), третю Ваїкра (він назвав), четверту Бамідбар (у пустині), а п'яту Елліс гаддєбарім (отсе промови). Усіх п'ять книг разом Жиди називають Тора (по виговору наших Жидів Тойра), себ то закон.

¹ В часи написання цієї книги ще не була відроджена Рідна Українська Національна Віра, тому Іван Франко писав про юдейо-християнську церкву – наша – в змісті її поширення на той час в Україні

Перекладаючи жидівські книги на грецьку мову їм подавано тигули хоч троха (певно, що не зовсім) відповідні до змісту. Отже першу книгу Греки назвали Генезеон, себ то книга родів, хоча відповіднійше було б назвати її книгою початків; п'яту книгу названо Другим законом зовсім невідповідно, бо той, хто писав сю книгу, писав зовсім так, як коли б ніякого іншого закона у Жидів не було і його книга являєть ся власне першим законом.

Перечитуючи пильно ті Мойсєві книги вчені люди швидко переконали ся, що признавати їх написанне Мойсєви нема ніякої підстави. Раз те, що в самих книгах ніде не кажеть ся, буцім то їх написав Мойсей; навпаки, скрізь у них говорить ся про Мойсея в третій особі, як про чоловіка постороннього, а в останій книзі оповідаєть ся навіть про смерть і похорон Мойсея; значить, сього вже певно не міг написати сам Мойсей. Правда, ся обставина, що в книгах про Мойсея говорить ся в третій особі, ще сама не значила би нічого, бо і в інших письменствах знаходимо книги, де люди пишуть про себе самих у третій особі, приміром грецька книжка славного Атенця Ксенофонта про похід Греків до Персії, або латинські спомини великого римського полководця Юлія Цезара. Але сєть у Мойсєвих книгах інші докази на те, що їх не писав Мойсей.⁵

Поперед усього законодавство. В книгах говорить ся, що Бог через Мойсея дав Жидам закон у пустині; в тих частях книг, де оповідаєть ся про різні пригоди, все видно так, що Жиди живють у пустині як народ кочовий, який мандрує з місця на місце. Тимчасом законодавство відносить ся зовсім не до кочового, а до осілого народу, такого, що жиє по селах і містах, займаєть ся рільництвом, садівництвом та плеканнем худоби; що більше, майже скрізь у тих законах проводить ся думка, що всі Жиди повинні

⁵ Учені написали про Мойсея та про буцім то ним зложені сьвяті книги жидівського народу чимало книг. Хто читав по німецьки довідаєть ся про усе те дуже докладно з знаменитої книги німецького ученого Г. Грессмана п. з.: *Mose und seine Zeit*, Goettingen, 1913.

сповняти свої релігійні потреби в однім місці, давати данини одному храмови, яким був єрусалимський храм не в початках державного життя Жидів, але аж по їх повороті з вавилонської неволі! Виходить так, що Мойсей, пробуваючи в пустині, давав Жидам закони не такі, які були відповідні для їх тодішнього життя, але такі, що мали війти в життя за 100 чи навіть 500 літ, і Жиди буцім то тужже запрягли сьвято виконувати те, чого в їх положенню не то не могли виконувати, але навіть не могли гаразд розуміти!

Ось чому вчені люди догадували ся, що ті закони не могли бути писані в пустині для кочовників, а мусіли бути зложені тоді, коли Жиди вже осіли ся в Палестині, і що невідомі нам законодавці тільки підсунули їх під імя Мойсея, щоб надати їм більше поваги. Та нині наука ствердила вже зівсім певно, щз законодавство жидівського народу розвинуло ся під впливом законодавства вавилонського. Ба що більше: недавно віднайдений (1902 р.) звід законів вавилонського царя Кгаммурабі, щз панував 2000 літ до Христового рідва, свідчить проречисто що так звані Мойсееві закони взяті параз живцем з того ж вавилонського зводу! І якеж ж супроти сього вірити в жидівськ казки про боже обявленне їхньому „пророкови” Мойсееви...⁶)

⁶ Про усє те учені ріжних народів написали чимало книг. Найважнійші з них слідуєчі:

По французьки:

Delegation en Perse. Memoires publics sous la direction de **M. J. de Morgar** delegue general. Tome IV. Textes Elamites - Semitiques, deuxieme serie, par **V. Scheil** Professeur a l' Ecole pratique des Hautes Etudes. Paris, Ernest Leroux, 1902.

По німццьки:

Prof. Dr. D. H. Mueller: Die Gesetze Hammurabis und ihr Verhaeltnis zur mosaische Gesetzgebung sowie zu den Tafeln. – Text im Umschrift, deutsche und hebracisch Uebersetzung, Erlaeterung und vergleichende Analyse – Wien, 1903 (Alfred Hoelder).

По польськи вийшов той самий твір віденського ученого під заголовком **Dr. D. H. Mueller**: Ustawy Hammurabiego i ich stosunek do ustawodawstw mozeszowego jakotez do dwunastu tablic.» – Wydanie polskie. – Stryj, 1905.

Ungnad-Kohler: Hammurabis Gesetz, Leipzig, 1912.

По англійськи:

Але се ще не все. Жидівський народ має ще інші книги, що також належать до святаго письма, книги історичні та пророцькі з часів, коли Жиди жили в Палестині і мали своїх царів і свою державу. Отже то цікава річ, що жадна з тих книг нічогісінько не згадує про ті піби то найстарші Мойсееві книги, які повинні-б бути основою всього релігійного та громадського життя: ані жидівські царі Давид, Соломон та їх наступники аж до вавилонської неволі, ані жидівські пророки такі як Амос, Єремія, Ісаія, нічогісінько не знають про Мойсееві книги і про Мойсеев закон. Навпаки, пророки в своїх писаннях голосять віру та науку в значній мірі противну від тої, яка голосить ся в Мойсеевих книгах: бо коли Мойсееві книги кладуть величезну вагу на жертви та приноси, то пророки раз у раз говорять, що Бог не хоче від людей жертв, брідить ся їх приносами, що дим і кров різаних та палених звірів зовсім не приємні йому.

Аж пару сот літ пізнійше, коли жидівська держава пропала безповоротно, розбита Ассирійцями та Вавилонцями, і коли останки жидівського народу за дозволом Персів вернули з довголітної (70 літної) вавилонської неволі назад до Палестини, аж у тих часах, на 500 чи 400 літ перед Христовим різдвом, Жиди роблять ся чимось таким, що відповідає Мойсеевим законам: се вже не народ, а церква; на чолі їх стоїть не король, а архіерей; обік нього стоять не пророки, а книжники (рабіни); увесь той люд має лиш один храм у Єрусалимі, а окрема верства людей, розсипаних по всім краю – Левітів – має привілей жити без праці, тільки з жертв і десятин, які вся решта людности мусить приносити для храму. Ті жертви означені та описані масою приписів, які були зовсім невідомі давнійше, за самостійного політичного життя Жидів, і очевидно не могли бути 700 літ швидше написані Мойсеем, хоч тепер їх видавано під його іменем.

The Code of Hammurabi, **Harper's Edition**, Chicago, 1903.

C. H. W. Johns: The Oldest Code of Laws in the World, Edinburgh, 1903.

Johns: Babylonian and Assyrian Laws, Contracts and Letters, New York, 1904.

Johns: The Relation between the Laws of Babylonia and the Laws of the Hebrew People.

Маємо ще один дуже важний доказ на те, що так звані Мойсєєві книги в тій формі, як їх читасмо тепер, були списані не Мойсєєм на 1000 літ перед Христом, а жидівськими рабінами та архієрєями по повороті Жидів із вавилонської неволі. Сей доказ, се мова тих книг.

Камяна (базальтна) таблиця, на якій списані закони одного з найславнїйших володарів свїта, вавилонського царя Кгаммурабі, що папував яких 2000 літ перед рїздром Христа, після одних учених – коло 2338 р., а опісля инших (Кінг.Г'ол і пр.) від 1944 – 1901 року перед Христовим рїздром. Віднайшов її 1902 р. французський учений Й. де Морган в Сузі (Персія), а цинї переховуєть ся вона в славнїм париськїм музею “Лювр”.

В горїшнїй части таблицї бачимо самого царя, як він відбирає звїд законів з рук бога сонця Шамаша. Отсї закони перєйняли опісля від Вавилоян Гєбреї (Жиди), й наслідуючи в усїм Вавилоян придумали й собі казку, що буцїм то їхнї закони дав їм також їхнїй бог – Сгова через свойого слугу Мойсєя.

Закони царя Кгаммурабі.

Я вже згадував, що свьятї книги Жидів, у тїм числі й т.зв. Мойсєєві книги, написані гєбрейською мовою, якою говорили Жиди тоді, коли мали свою державу, але яку потїм вернувши з вавилонської неволї, звільна забували, замїнюючи її так званою халдейською або арамейською. За часів, коли жив на свїтї Ісус Христос, стара гєбрейська мова була вже мертва; її розумїли, нею писали тїлько книжники, рабіни, а простий народ говорив по арамейськи. Книжники не лише розумїли стару гєбрейську мову, але пробували й писати нею, хоча, ро-

зумієть ся, не могли иноді встерегти ся того, щоб до старої мови не домішувати дещо троха й нової арамейщини. Отже придивляючи ся до т.зв. Мойссєвих книг учені язикознавці добачили, що й мова тих книг має декуди домішки такої арамейщини. Як би їх був писав Мойсей у Синайській пустині на 1000 літ перед Христом, то такі домішки були би зовсім неможливі, бо тоді й самої арамейщини ще й на сьвітї не було, бо ся мова виробила ся аж пізнійше, під вавилонським панованнем.

Але й се ще не все. Чим пильнійше вчені люди придивляли ся до тих ніби Мойссєвих книг, тим більше цікавих та несподіваних прикмет находили в них. Ще в р. 1753 талановитий французський лікар і професор Астрiк⁷) завважив, що в різних місцях Мойссєвих книг для означення Бога вживаєть ся не однакове жидівське слово; а власне в одних оповіданнях Бог називаєть ся Ягвєг, а в иньших для означення Бога вживаєть ся слово Ельогiм, а се слово єсть число множне від назви Ель. Астрiк доказував на тій підставі⁸), що Мойсей пишучи свої книги не користував ся ані безпосереднім божим вітхненнем, ані устними оповіданнями народними, але мав під руками два писані твори, дві окремі повісти: в одній із них Бог називав ся іменем Ягвєг, а в другій Ельогiм. Мойсей зліпив із обох сих оповідань свою книгу тим способом, що все належне до одної події списував з обох оповідань до купи, не вважаючи на те, чи в тих оповіданнях були які суперечности, чи ні. Инші вчені почали відрізняти оповідання історичні від частин законодатних; з часом показало ся, що навіть розділивши оповідання з іменем Ягвєг від тих, де Бога називають Ельогiм, не усуваєть ся всіх трудностей.

⁷ **Jean Astruc** (читай: Жєая Астрiк), доктор і професор медицини в Парижу, родив ся 1684 р., а умер 1766.

⁸ В книзі під заголовком: *Conjectures sur les memoires originaux dont il paroît que Moÿse s'est servi pour composer le livre de la Genese*, Bruxelles, 1753.

Інтересне, що Др. Астрiк затаїв зразу своє авторство. Мимо се одначе він не вхоронив ся перед пімстою попів. Пор. **Curtis, S. J.**, *Bibliotheca Sacra*, січень, 1884.

Ті уступи, де Бог називаєсь Ягвєт, зведено до купи і так само ті, де Бог називаєсь іменем Ельогім; показало ся, що одні й другі творять більше менше цілість, немов дві окремі книги, писані двома окремими авторами; першого названо Ягвістом, а другого Ельогістом. Але давня Астрікова думка, що се були дві окремі книги, з яких черпав, той, хто укладав тзв. Мойсєєві книги, не справдила ся. Показало ся, що й Ягвіст і Ельогіст містять у собі дуже різнородний матеріял, що се не були дві різні книги, написані двома людьми, але радше дві збірки різнородного матеріялу, записуваного з устних оповідань різними людьми і пізнійше зведеного сякак в одну цілість, при чім одно врізувано, инше дрібку штуковано, але загалом давні перекази заховано досить вірно. Але сї два джерела не вичерпували всеї маси того, що містить ся в тзв. Мойсєєвих книгах. Власне всі уступи законодатного змісту не підходять ані змістом, ані мовою ані до Ягвіста, ані до Ельогіста; за почином берлінського вченого Вельгавзєна (1878 р.)⁹ їх виділено в окрему книгу, яку названо Книгою жерців; крім чисто законодатних місць до сеї книги прийшло ся причислити також деякі оповідання, приміром зараз покладене на

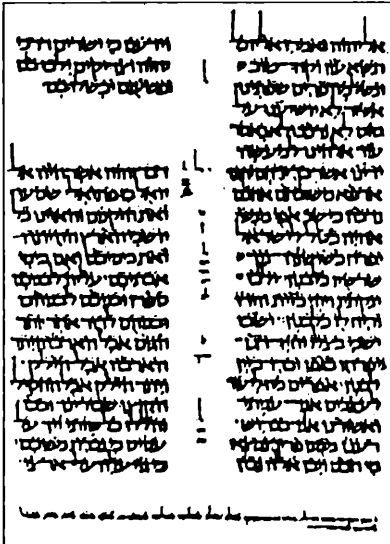

Гєбрайські раби в ассирийській неволі. (Коло 700 року перед Христовим рїздвом).

Рїзьба з царської палати в Куянджїк.

⁹ Славна книга Вельгавзєна вийшла третим накладом під заголовком: Wellhausen J.: Israelitische und judische Geschichte. 1897.

початку першої книги оповідання про сотворення світа. (тепер відомо, що починав писати “Пятикнижжя” Мойсея рабін Єзикаїл, але не встиг закінчити – помер, а закінчував – рабін Ездра, котрий вперше в 444 році перед Христом прочитав їх жидам перед гекалом. (видавництво “Самобуття Україна” м. Львів)

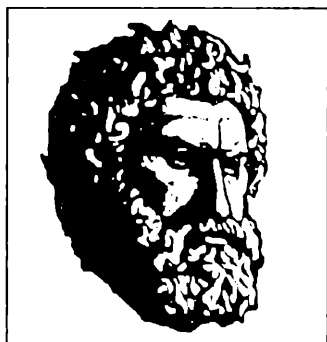
Найстарша геврейська рукопис в Європі.

Але й сї три писання не були одинокими складовими частинами, з яких склеєно тзв. Мойсееві книги; скрізь у їх тексті попадають ся ще якісь посторонні дописки, додатки, пматочки оповідань, які велють нам догадувати ся, що збірок в роді Ягвіста й Ельогіста було більше; се значить різні школи чи різні громади людей у різних часах записували з уст люду або й перероблювали по своєму народній перекази та відомости; пізнійше книжники зібравши ті давні записки, брали з них те, що їм було до вподоби, додаючи скрізь, де їм се видавало ся можливим, уступи з книги жерців, і так повстали ті книги, прозвані Мойсеевими. Значить,

Одна сторона (сильно помешчена,) г. зв. “Петербурзького Кодексу”, т. с. старо-геврейської рукописної книги, що переховується в царській бібліотечі в Петрограді. Особливої уваги заслугоє так звана “вавилонська пунктуація”, яка улекниє читання рукопису. В порівнянню з глиняними рукописами старинних Вавилонян отсей єврейський рукопис є молодий: він походить з 916 року після Христового різдва (йому минуло отже літ 1002). Вік многих старовавилонських глиняних рукописів, захованих по нинішній день, доходить глибокої старини 6000 літ.

праця, яку по старим рабінським та християнським переказам мав написати один чоловік Мойсей на яких 1000 років перед Христом, по новішим дослідям була зложена 400–500 літ пізніше з багатьох різнородних частин, зложена для певної ціли – утвердження верховенства срусалимського храма і верховодства попівської веретви Левітів над жидівським народом і зложена не одним чоловіком, не відразу, а протягом кількох поколінь.

Так виглядає в світлі ново-часної науки та книга, якій наші богослови хочуть признавати більшу правдивість, як працям цілої великої громади вчених людей, дослідників природи, що все життя посвятили на вислідження правди, не дбаючи на власну користь, і працюють при помочі безмірно вдосконалених інструментів, роблять тисячі проби, конгтовні подорожі, мають під руками величезні музеї і в книгах зібрані дослідження всіх людських поколінь. Справді читаючи всі ті громи і всі ті сварки наших богословів на повочасну науку та її здобутки мимоволі згадуєш слова одного німецького поета, що ті люди хочуть своїми реверендами закрити сонце.

Тип грецького атлета.
(Старинний грецький
бронзовий відлив.)

Первородний гріх.

Первородний гріх.

(Після малюнку великого артиста XVI ст.)

По обох сторонах "райського дерева" сидить муштина і жінка. Жінка протягнула руку по "заказаний" овоч, а за плечима жінки видний замітно вуж. Так і силоміць нагадують ся клясичні слова прастарої жидівської казки:

"І насадив Бог сад

у Едемі на восточі, тай осадив там чоловіка, що создав (сотворив). І зростив Господь Бог усяке дерево із землі, принадне на погляд і смашне плодом своїм, і дерево життяне посеред саду, і дерево познання добра й зла.

І заповідав Господь Бог чоловікови, глаголючи: З усякого древа в саду – раї можна тобі по вподобі їсти. З того ж дерева, що дає знаття доброго й лихого, з того не важитимеш ся їсти, а то вмреш певно того ж дня, як скоштуєш із його.

Змій же був хитрійший над усякого польового зв'яра, що Господь Бог создав. І каже він жінці: Чи справді Бог сказав не мусите їсти ні з якого райського дерева? І каже жінка змієви: З усякого древа райського їстимемо з плоду ж дерева, що серед раю, рече Бог, не їжте з його ані доторкатиметесь до нього, а то помрете.

І каже змій жінці: Ні бо, не помрете. А се Бог знає, що скоро попоїсте з нього відкриють ся вам очі, і будете як боги, знаючі добре і лукаве.

І вбачала жінка, що добре дерево на їду, і принадне очима дивитись і надил тим, щоб усе знати; і взяла плоду з його та й скоштувала, і дала чоловікови своїому з собою, і скоштували.

І відкрились їм обом очі, і схамнулись вони, що були нагі; і позшивали листя смоковне, та й поробили пояси.

(Перва книга Мойсея, 2, 8 – 9, 16 – 17 і 3, 1 – 7.)

Що за чудова казка!... Та що Жиди перейняли її від старинних Вавилонян, про се довідались ми шойло з старовавилонських викопалиск.

(Пор. М. Jastrow, Civilization, p. 425.)

Літ тому 400 один а найбільших малярів світа, Міксь Анджель Буонарроті (родив ся 1475, умер 1564 р.), змалював був на стіпах папської каплиці в Римі, званої Сикстинською, величаву поему про сотворення, відкуплення і кінець світа. Як Міксь Анджель уявляв собі біблійний "Первородний гріх", бачимо на повисіім образку. Порівнявши його з попереднім старовавилонським зображенням того самого мотиву, можемо легко запримітити усі подібности й різниці обох артистичних кресай, відділених від себе кількома тисячами літ.

ІІІ

ПЕРШЕ БІБЛІЙНЕ ОПОВІДАННЄ ПРО СОТВОРЕННЄ СВІТА

Тепер я можу приступити до самої річи, то значить, до роздивлення біблійного оповідання про сотвореннє свѣта. Та попереду ще одно застереженнє і одна просьба до тих, що схочуть уважно і з користю прочитати отсю розвідку.

Застереженнє таке, що всі ті уваги, які я тут подав і далі ще подам, зовсім не мої власні. Я не висав собі тут нічогоїсьнюко з пальця і не жадаю ні від кого, щоб вірив мені на слово. Я подаю здобутки повійшої науки, а властиво лише маленький вибір із багатого скарбу тих здобутків. А ся повійша наука визначаєть ся тим, що ні від кого не жадає і ні в кого не терпить віри на слово. У всьому вона йде до вироблення власного переконання при помочи фактів, досьвідів, контролї; вона подас лиш такі річи, що кождий відповідно приготований чоловік може й сам дійти до них і переконатися, чи доходже до них вірно. Наука не признає нікому привілеїв, що ті мають доступ до її „святая святих,» а інші не мають; до найглубших тайників науки має вільний доступ кождий чоловік, у кого в серці горить чисте і святе бажаннє – **пізнати правду**, і в кого розум на стілько вироблений, щоб зрозуміти й оцінити її.

А просьба моя до читача така. Мені доведеть ся тут говорити про початкові розділи Біблії, а спеціально книги Битія. Було-б дуже добре, якби кождий читач мав під рукою переклад тої книги. На жаль, у нас є доси лиш один повний переклад Біблії на нашу народну мову, докопаний небіжчиком Кулішем, а доповнений професором Пулюєм та Ів. Нечуєм-Левицьким і виданий торік англійським біблійним товариством. Отсю книгу (вона дуже дешева) повинна мати кожда читальня і кождий поодинокий чоловік, кого лише стане на се, і я просив би кожного, хто дочитає доси мої уваги, покласти сю книгу перед собою і від часу до часу заглядати до неї, де буде на се у мене вказівка.

Сотворення Адама і Єви.

(з Бабтістерії в Флоренції, 1427-1447 р.)

Так представляли собі сотворення першої пари італійські артисти лят тому 500.

Та мушу тут з жалем зазначити, що той Кулішів переклад сьвятого письма зовсім не оправдус надій, які покладав на нього сам небіщик Куліш тай широкий загал Українців.

Переклад такої 'книги, як Біблія, повинен бути або популярний, то значить, бодай мовою своєю зрозумілий для широкої маси народа,

або науковий, то значить такий, щоб докладно передавав зміст і значінне речення первовзору. В однім і другім разі треба, аби перекладач сам добре розумів той первовзір, а потім старав ся передати його иншим так, щоби і вони зрозуміли його не инакше, як він. На жаль небіщик Куліш не лише що не знав зовсім гебррейської мови, якою писані сьвяті книги жидівські, — він не знав також порядно ані грецької, ані латинської мови, на яких ссть давні і важні переклади тих книг, та не знав порядно ані німецької, ані французької мови, на яких с нові наукові переклади і праці про сї книги. Тому то в многих місцях свого перекладу він іде якось на помацки; так і видно, що чоловік сам не знає гаразд, що він пише. До того ще Куліш задумав зробити свій переклад взірцем української мови і замість говорити по просту та ясно, він пішов підпускати якусь церковщину та дяківщину, всякі „рече”, „глаголе”, „воїство”, „гласи”, „печали” і т. и., та зробив свій переклад ще менше від-

повідним для широкої народної маси. Отрим то не подивуйте, коли я далі, покликуючи ся на Кулішів переклад, важніші місця буду подавати в своїм власнім перекладі.

Перша піби Мойсеева книга, прозвана в нашій церковній мові книгою Битія, у Греків книгою родів (Генезеон або коротко Генезіс), а у Жидів Берешіт або Сефер Берешіт (книга початку), починаєть ся ось якими оповіданнями:

Глава I.

1. На початку, коли Бог сотворив небо і землю,
2. а земля була невидима й неупорядкована і пітьма лежала на морі і дух божий сидів на водах,
3. тоді сказав Бог: „Нехай буде світло!” І стало ся світло.
4. І бачив Бог, що світло було добре. Тоді Бог розлучив світло від пітьми.
5. І Бог назвав світло днем, а пітьму назвав нічю. І зробив ся вечір і ранок – перший день.
6. Бог мовив: „Нехай буде твердь між водами і нехай розлучить води одні від одних”. І так стало ся.
7. Так зробив Бог твердь, і розлучив воду під твердю від води над твердю.
8. І Бог назвав твердь небом. Так зробив ся вечір і ранок – другий день.
9. Бог мовив: „Нехай збереть ся вода під небом на однім місці, щоб було видно сушу.” І так стало ся.
10. І Бог назвав сушу землею, а зборище води назвав морем. І бачив Бог, що се добре.
11. Бог мовив: „Нехай випустить земля зелень, зїле, що родить насінне, і овочеві дерева, що приносять плоди на землі в своїм роді, з якого є їх насінне.” І так стало ся.
12. Земля випустила зелень: зїле, що родить насінне в своїм роді, і дерева, що приносять овочі у своїм роді, в яким є їх насінне. І бачив Бог, що се добре.

13. Так зробив ся вечір і ранок – третій день.

14. Бог мовив: „Нехай будуть світила на тверди небесній, аби розлучали день і ніч; вони мають виявляти знаки і часи, дні й роки,

15. і мають бути світилами на тверди небесній, щоб світили на землю. ” І так стало ся.

16. Так зробив Бог оба великі світила: більше світило, щоб володіло над днем, і менше світило, щоб володіло над нічю, і звізди.

17. І Бог поклав їх на тверди небесній, аби світили на землю.

18. аби володіли над днем і нічю і аби розділяли світло від п'ятми. І бачив Бог, що се добре.

19. Так зробив ся вечір і ранок, четвертий день

20. Бог мовив: „Нехай заграє вода юрбами живих істот і нехай полине птаство понад землею перед твердою небесною. ”

21. Так сотворив Бог великі морські дракони і всі живучі істоти, якими кипить вода, і всяку крилату птицю в своїм раді. І бачив Бог, що се добре.

22. Бог благословив їх і мовив: „Будьте плодючі і множіть ся і наповняйте воду в морі, а птаство нехай множіть ся на землі.”

23. Так зробив ся вечір і ранок, п'ятий день.

24. Бог мовив: „Нехай земля виведе живі істоти по їх роду: скотину, хробацтво і полеву дичину по їх роду.” І так стало ся.

25. Бог зробив полеву дичину по її роду і скотину по її роду і всяке хробаче на землі по його роду. І бачив Бог, що се добре.

26. Бог мовив: „Зробімо людей на наш образ і подобу, нехай вони володіють над рибами морськими і над птахами небесними і над скотиною і над усею полевою дичиною і всім хробацтвом, що повзає по землі.”

27. Так сотворив Бог чоловіка на свій образ; на образ божий сотворив його; як чоловіка й жінку сотворив їх.

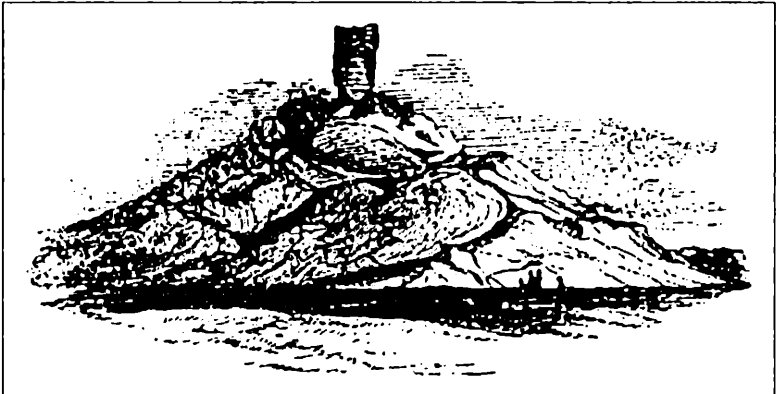
28. І Бог благословив їх і мовив до них: „Будьте плодючі і множіть ся і наповняйте землю і робіть її підвладною собі, і

пануйте над рибами морськими і над птахами небесними і над усяким звірем, що рухасть ся по землі.”

29. І Бог мовив: „Даю вам тепер усе зіле, що плодить сім'я на всій землі, і всі дерева, що приносять овочі, в яких містить ся сім'я: се має бути ваша пожива.”

30. „І всій полевій дичині і всьому небесному птаству і всьому, що повзає по землі і має в собі живий дух, даю зелень зіле на поживу.” І так стало ся.

31. І Бог оглянув усе, що зробив, і аби все було дуже добре. Так зробив ся вечір і ранок – шестий день.

Вавилонська вежа.
(Birs Nimrud, the Tower of Babel).

Останки величавої св'ятині в Борсіна передмістю старинного Вавилону. Після вірувань старинних Вавилонян височезні вежі їхніх св'ятинь мали лучити небо з землею. Зівсім такі самі вірування заховались по нинішній день й серед Магомедан, які при своїх мечетах будують також високі вежі, звані “мінаретами”, іменно як звена між небом і землею. Противились таким віруванням старинні Жиди й придумали в глибокій старині відому загально й незвичайно інтересну казку про “вавилонську вежу й помішання язиків”, записану на сторінках своїх так званих “св'ятих книг”.

Пор. Spence, op. cit., p. 48 і Morris Jastrow, Jr., The Civilization of Babylonia and Assyria, Philadelphia and London, 1915, p. 30.

Глава II.

1. Так були довершені небо й земля з усім їх військом.

2. І Бог докінчив сегого дня свою роботу, яку зробив; і спочив сегого дня від усієї роботи, яку зробив.

Ассирійський царь.
(Після Леярда)

Величність царського строю свідчить про пишноту старовавилоської і асирійської культури взагалі.

3. Тоді благословив Бог семий день і освятив його, бо в ньому він спочив від усієї роботи, яку робив і довершив Бог.

4. Отсе родовід неба й землі, як вони були сотворені.

Заки перейдемо до розбору сього оповідання, скажемо кілька слів про ті цифри, що стоять перед кожним реченням і які звуться зачалами.

Поділ книг св. письма на глави і зачали не був зроблений первісними авторами сих книг. Се зроблено геть пізнійше, коли ті книги стали предметом науки по рабінських школах. Зроблено сей поділ не зовсім відповідно до змісту,

а так тільки, аби допомогти памяти при виучуванні і аби легше було знайти якесь місце при супереччі. Що на зміст при тім звертано менше уваги, бачите зараз із першого розділу: тут оповідання переходить до другого розділу і уривається не то на четвертім зачалі, але на половині четвертого зачала. Коли заглянете до перекладу Куліша, то побачите, що ся половина четвертого зачала зовсім не відділена від другої половини, злучена з

нею протинком, немов се все одно речення; тимчасом, як зараз побачимо, се не тільки окреме речення, але початок нового оповідання про сотворення світа, коротшого, але за те зовсім суперечного з першим, написаного другим автором і з іншою метою.

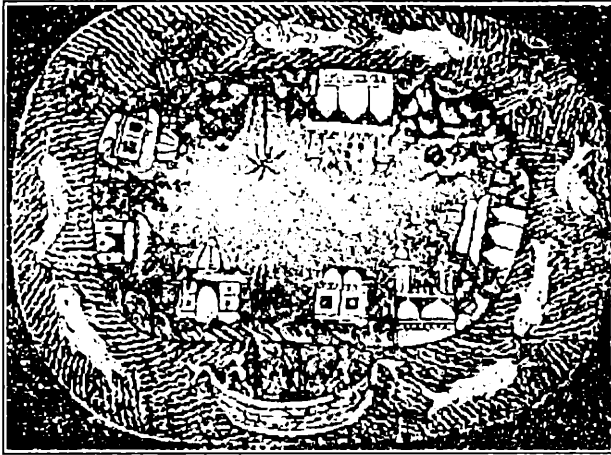
Коли порівнюєте початок мого перекладу з Кулішевим, а також із іншими церковними перекладами, то побачите деякі різниці, на перший погляд невеличкі, але на правду дуже важні. І так Кулін пише:

„1. На початку сотворив Бог небо та землю. 2. Земля-ж була пуста та пустотня і темрява лежала над безоднею; і дух божий ширяв по над водами. 3. І рече Бог” – і т. д.

Значить, кожне зачало являється окремих і в собі закінчених реченням, і значення їх виходить так: в першій зачалі акт творення неба й землі вже довершений, а далі Бог немов подрібно викінчує те, що не було зроблено при тім першій загальній творенню. Однак таке толкування було би зовсім хибне, йому заперечують дальші рядки. Адже ж ми бачимо, що небо творить Бог у зачалі 6, другого дня, значить, в зач. першій воно ще не було створене. Так само землю творить Бог аж третього дня (зач. 9) значить, і вона ще не була створена в зач. 1.

Але не треба думати, що така нісенітниця стоїть і в гебрійській тексті, – вина за неї спадає виключно на перекладачів. У гебрійській тексті, як се бачите з мого перекладу, три перші зачала творять одно речення; в першій зачалі кажеся: „Коли Бог творив” чи може ще докладнійше: „Коли Бог зачинав творити небо і землю”; рівночасно з тим друге зачало додає: „Коли земля була пуста й порожня” – а властиво, як побачите зараз, коли не було землі, а на її місці було щось інше, – тоді, – докінчу речення зач. 3 – Бог сказав те й те, то значить, тоді розпочав акт творення. Отже творення починається аж у зач. 3, а те, що названо в зач. 2, було перед творенням. Так стоїть у жидівській тексті і так треба розуміти ті три зачала. Бачите тепер, що при такім розумінню тих слів зачало 2 набирає особливого значіння бо воно мале нам стан перед сотворенням світа. Очевидно той, що писав оповідання, розумів діло так, що Бог, творячи сві-

застав уже щось готове, а з того витворив своєю силою те, що ми бачимо. Отже що ж таке було перед сотворенням світа?

Як уявляли собі старинні люди землю?

Лише найбільші філософи старини догадувалися, що наша земля є куліста, подібно як тисячі і мільони інших планет у всьому світі. Загалом думав, що наша земля є великим кружком, який плаває на великому океані. На землі люди побудували оселі і величаві будівлі, а навколо того земного кружка можна плавати кораблями. В океані живуть великі морські риби, але чим далі від берега тим небезпечніше запускатися на широке море, бо там... далеко-далеко живуть в морю страшні чудовища – як великанські вужі і смоки, що можуть проковтнути цілий корабель разом з усею залогою, всім добром... Так вірили колись бідні люди, та нині наука й людський досвід розвіяли безповоротно темні мраки колишніх людських пересудів.

Повисший образок взятий з старинного оригінального (східного) рукопису Агмада Туського, зложеного літ тому 800.

У Куліша читається, в зач. 2, що „земля була пуста й пустошня”, – слова зовсім неясні, бо не знати, чим різнить ся „пустий» від „пустошного.” І мій переклад не о много ліпший; він передає дослівно грецький переклад відповідного єврейського слова; Греки не можуть в своїй мові знайти нічого відповіднішого, поклали тут слова: „аоратос кай акатаскуастос», що я й передаю дослівно по нашому. Але все се зовсім не передає того, що стоїть у жидів-

ським текстї; там стоїть таке слово, яке в тїм місці лише раз являється в усїм жидівськїм письменствї і якого до недавна не вмїли гаразд пояснити і тїльки на здогад описували його значїнне.

В жидівськїм текстї кажесть ся: „і коли земля була Тогу-ва-богу”. Як сказано, се слово з жидівськї мови годї було пояснити. Перекладачі та товмачї старали ся відгадати його значїнне і пояснювали його відповідно до своїх здогадїв, хоча по мойому лїпше було би по просту лишити се слово без перекладу. Греки наткнувши ся на се темне слово згадали свої національні перекази про початок сьвіта, де говорить ся, що з самого початку був так званий Хаос – якась безодня, в якїй безладно уносили ся складовї частини пізнїйшого сьвіта. З того Хаоса бог часу Хронос творить сьвіт. Отже сей свій погляд вони підсунули під гебрїйське Тогу-ва-богу і сказали, що земля була ще невидима і невпорядкована, себто поєдинчі її частї безладно, в сумїш літали серед безоднї.

Що сей погляд зовсїм не передає значїння гебрїйського Тогу-ва-богу, на се вказують зараз дальші слова того самого зачала про те, що „дух божий сидїв на водах”, бо ж із тих слїв виходить, що вже тодї були води, значить, мусїло бути щось таке, на чїм опирали ся ті води, принайменше повітре. Одним словом, зараз тут у зач. 2 натикаємо ся на першу майже непоборну труднїсть, на темне слово Тогу-ва-богу, що має нам малювати стан річий перед сотвореннем сьвіта. Не можучи ані у Жидїв, ані у Греків знайти відповідного пояснення сього слова, ми мусимо на разї лишити сїю загадку нерозвязаною, і підємо далї.

Але те саме зач. 2 має ще пару таких загадок. Зараз друга частина речення, у Куліша передана словами „і темрява лежала над безоднею”, виглядає в жидівськїм текстї зовсїм не так просто. Що таке безодня? По нашому розумїнню се може бути пустий простїр або велика глибїнь заповнена водою. В жидівськїм одначе тут стоїть друге загадкове слово: Тегом. Греки перекладають його словом абиссос, але те слово значить троха не те, що наша безодня, воно значить тїлько водяну глибїну, море. Але в гебрїйськїй мовї на означенне моря є инше слово, а Тегом ужито лише тут у отсьому оповїданнїю. Що й тут воно значить море, се

певна річ, се потверджують зараз дальші слова про те, що на водах тої Тегом (слово в гебр. жіночого рода) сидів дух божий. Із значіння всього зачала виходить, що мова тут не про звичайне море, а про той первісний океан, який покривав усю землю. Але чому він називаєть ся Тегом і що властиво значить се слово? Се знов загадка, якої на основі самої гебрійської мови годі пояснити і якої поясненне ми знов мусимо лишити собі на пізнійше.

І ще одну загадку задає нам се коротеньке зачало: „дух божий сидів на водах”. Що се за дух божий? Чи се те саме, що Бог? Коли те саме, то чому названо його иншою назвою і то власне знов таким словом, що приходить лише раз у сьому місці? Се слово по гебрійськи звучить: „Ріх” і жидівські рабини толкують його: божа сила, божа істота, боже вітхненне, отже не сам Бог, а якийсь його виплив. І що значить, що ся „Ріх” (знов слово в гебрійським жіночого рода!) сиділа на водах? Куліш має тут „ширяв” – слово зовсім неясного значіння; инші перекладачі люблять класти тут слово: літав, уносив ся над водами. Але все се самовільні поправки; гебрійський текст має тут таке слово, яке при инших нагодах уживаєть ся на означенне того, як птах сидить на яйцях і вигріває їх (порівняй Мойсеева книга пята, гл. 32, зач. 11, у Куліша стор. 204; на жаль ціле те зачало у Куліша перекладене зовсім фальшиво, так що не дає ніякого значіння!). Очевидно маємо тут слід такого поняття, що той, хто писав ті слова в зач. 2, уявляв собі божу Ріх як іггицю, що сидить на водах первісного океана (Тегом) і вигріває те яйце, з якого мав повстати сьвіт. Таке поняття про початок сьвіта стрічасмо у різних народів, а особливо у Єгиптян та Фенікійців, найблизших сусідів Жидів; було-б зовсім не диво, як би воно було й у Жидів. Та натуральна річ, що се оповіданне не могло знайти ласки у тих книжників, які пізнійше укладали отсю книгу; його викинено і з нього полишив ся лиш отсей невеличкий слід. Замість тої божої Ріх, що вигріває сьвіт із води Тегом, у зач. 3 виступає инша творча сила – слово боже.

Варто ще сказати пару слів про ту твердь небесну, яку буцім то сотворив Бог на початку другого дня. Той, що писав ті слова, має очевидно на думці те синє склепінне, яке ми й доси називасмо „небом”, і вірив разом зі всіма старинними людсьми і з теперішними

дикунами, що се справді таке склепінне з якогось твердого кришталю, настобурчене мов великий дзвін на землю, яка видавала ся йому плоским тарелем. Нині ми знаємо не з ніякої книги, але з простого, щоденного досьвіду, що земля зовсім не плоский таріль, а те синє над нею зовсім не ніяка твердь, а рідке повітря, яке зрештою лише наняному оку до певної висоти видасть ся синім, а вище, до повітря не стас, воно зовсім темне. Отже й тут маємо очевидно не ніяку обяву божу, не відкритє якоїсь великої правди, а вислів дитячої віри недосьвідного чоловіка, який брав на віру те, що бачив очима, не пробуючи сконтролювати сього иншими способами.

Також не зовсім яснї будугь для теперішнього читача слова 6-го зачала про те, що Бог розділив води на дві половини, одну половину над твердю, а другу під твердю. І тут треба пригадати старє віруваннє давнїх і многих теперішних нецивілізованих народів, що над тим синім небесним склепіннєм є велика вода, море не менше від того, що маємо на землі.¹⁰ В склепінню ніби то пророблені декуди вікна і заставки, і коли Бог захоче, велить окремих ангелам, що приставлені до тих заставок, відчиняти їх і пускати на землю дощ. Той сам жидівський письменник, що писав отєє оповіданнє про сотвореннє сьвіта, трох далі, говорячи про потоку сьвіта, каже виразно (глава VII, зач. 11), що „відкрили ся жерела глубини землі, і вікна небесні повідчиновали ся» і почав лити великий дощ. Розумієть ся, що й сєй погляд супроти теперішньої науки не має ніякої вартости і мусить уважати ся чисто дитинячим, а не виявою якоїсь божої премудрости.

Суммерсько-аккадійський тип 4500 літ перед нами.

¹⁰ Про усе те читай цінну книгу **Люкаса** під заголовком: Die Grundbegriff in den Kosmogonien der alten Voelker, 1893.

А також: Prof. **Jensen**: Assyrisch-Babylonische Mythen und Epen (шестий том **Шрадера**: Keilinschriftliche Bibliothek, 1900.)

IV

ТЕ САМЕ ОПОВІДАННЯ В СВІТЛІ НАУКИ

Цілу стиргу паперу списали оборонці правовірності, щоб виявити отсе жидівське оповідання про сотворення світа згідно зі здобутками новітньої науки і віднайти в ньому глибоку мудрість, яка на тисячі літ перед новітньою наукою провиджувала всю правду, але висловила її так неясно та образово, що люди тисячі літ вчитували з тих слів щось зовсім протилежне. Не треба й говорити, що така оборона божеського походження сеї повісти далеко гірша від простого заперечення. Бо коли той, хто писав першу главу книги Битія, справді знав, як творилося небо і земля і все живе на землі, то виявляється питання, на що він писав про це так неясно, що тисячі літ люди не могли розуміти його? Коли справді Бог вітхнув того письменника і диктував йому ті слова, то яку ціль міг мати Бог дурячи людей? А коли справді Бог хотів укрити перед людьми тайни початків неба й землі, то яким же способом дозволив їм по стільких і стільких тисячах літ дійти до правди, і то не при помочи диктованих ним самим слів, а власне на перекиртим словам? Одним словом, щоб виправдити давніх попів та рабів, що з різних байок, оповідань та вірувань склесли так звані Мойсееві книги, новочасні богослови та оборонці правовіра не вагаються ставити самого Бога в дуже непочеснім світі.

Та й гляньте лише, як можна погодити це оповідання не то з новочасною наукою, але з простим хлопським розумом! Творення ділиться на шість днів – смого дня Бог спочиває. Очевидно це було писано вже в таку пору, коли люди ділили час на тижні і мали встанову один день у тижні спочивати; ту свою людську встанову вони спокійнісінько переносять на Бога і ніби то його прикладом усвятчують свою встанову шабасовання. Ті шість днів у повісти виразно відрізняються один від одного: був вечір і ранок, перший день. Ми тепер сказали би: був ранок і вечір, але у жидів, як може знаєте, день зачинається з заходом сонця, отже субота в п'ятницю вечір і т. д. Очевидно, що по

жидівському розумінню й при творенню світа обсервував ся сей жидівський звичай – зовсім дитиняче міркуваннє, бо й дитина вірить, що те, що довкола неї, все було і буде так само.

Глядіть далі! Першого дня Бог не творить нічого більше, тільки творить світло і відділює пільму від світла, немов би се були якісь два окремі тіла, що можуть часом помішати ся! І певно давні Жиди й вірили в те, але ми тепер знаємо, що ані пільма, ані світло не є жадні окремі тіла, тільки сильнійший або слабший рух дрібнєсньких частин матерії, що заповняє весь світ. Ми знаємо тепер, що коли раз була в світі матерія, то вже світла не треба було окремо творити, бо виконуючи рух та матерія мусіла світити ся.

Далі бачимо, що хоча Бог першого дня творить світло, але проте перший, другий і третій день минає, а на небі нема ані сонця, ані місяця, ані зір. Вони призначені на те, щоби панувати над днем і нічю, самі появляють ся аж четвертого дня. І що ще цікавіше, вони появляють ся аж тоді, коли вже сотворенє не тільки небо, але й земля, коли на тій землі є суша, а на тій суші виростає зелень, стоять дерева, що мають у собі плоди й насіннє. Сказати таку річ новочасному чоловікови, який докладно знає, що без сонця не може появити ся ані суша ані тим менше рослиннє жите, то він признає се за крайню нісенітницю.

Коли вірити рабінському оповіданню з першої глави Битія, то світло старше від неба, небо старше від сонця, а навіть трави, дерева та всякі рослини були швидше, ніж сонце, місяць і зорі. Далі: день і ніч були швидше, ніж сонце й місяць. Далі: птахи в повітрі появили ся швидше, ніж червяки на землі. Далі: Бог сотворив відразу окремо „худобу», себто громаду домашніх звірів, а окремо дичину; значить, „худоба” була на світі швидше, ніж чоловік. Усе се з погляду новочасного природника та й усякого розумного чоловіка не то що не жадна Богом обявлена правда, а прості несенітниці. Все те поясняєть ся хіба тим, що оповіданнє писав якийсь рабін, що ніколи, як то у нас кажуть, „не бачив, як сонечко сходить”, сидів дні й ночи в своїй цюпі над старими книгами і

пильнував лише над тим, аби старі оповідання, піснї, казки зібрати в одну купу, сьак чи так склеїти в одну цілість і поділити на шість днь, щоб доконче на свій сьвятий шабас лишити прогалину.

Вавилонський бог Небо.

Статуя найдена в Німруд,
тепер в Британн Мюзіум в
Лондоні

Ми ще в дальшій оповіданню вернемо ся до деяких дрібниць сеї повісти, а тепер погляньмо ще троха близше на зач. 26–30, де говорить ся про сотворення людєй.

Тут наперед усього впаде в очи різниця в способі творення. Всі інші річи й явища творить Бог одним словом, а забираючи ся до творення чоловіка він зразу несморадить ся з кимось, викладає свій плян: „Сотворимо чоловіка на наш образ і подобу”.

З ким-же то радить ся Бог?

Новійші християнські богослови бачуть у тім місці найстаршій старозавітний патяк на віру в сьвяту Трійцю! Нема що й казати, що такої віри у старих Жидів не було, і що власне ся віра, коли вона зародила ся у християн, була в очах Жидів предметом найбільшого обридженя і причиною найтяжшої ворожнечі супроти християн. Річ поясняєть ся далєко простійше, коли поглянемо на старий Жидівський текст: у цілім тім оповіданню Бог називаєть ся

Ельогім, а се є, як ми вже заявили, число множенє від слова Ель, бог. Отже в цілім оповіданню виступає і ділає не один Ель, а більше їх. Як міг рабін, що певно вірив у одного Бога,

написати або хоч пропустити таке оповідання в свою книгу? Се пояснювали всяко, та найправдоподібніше пояснення таке, що рабіни знайшовши в старих записах повісти з назвою Ельогім, утворили собі такий погляд, що Бога, одного Бога, називали таким іменем аж до часу Мойсея, доки Бог не виявив йому свого властивого імені Ягве. От тим то й самі рабіни, складаючи по старшим взірцям деякі оповідання, як ось і отсе про сотворення світа, вживали тут сеї піби то старшої назви Ельогім. Але що ся назва Ельогім не була старшою назвою Бога, се бачимо зараз у дальших рядках другої глави книги Бигія, в другім, відміннім оповіданню про сотворення світа і про рай, де Бог уже називається Ягве. Що ся назва Ельогім не була первісною назвою одного Бога, але що справді тут була мова про многих богів, се бачимо з отсього оповідання про сотворення чоловіка, з отсього натяку на якусь нараду богів (Елів) перед сотворенням чоловіка; потвердження сього погляду побачимо далі, коли дійдемо до роздивлювання тої старо-вавилонської **поєми про сотворення світа**, яка без сумніву послужила головним взірцем для отсього жидівського оповідання.

Варто зазначити тут ще одну цікаву річ. У зач. 27 говорить ся вразно, що Бог сотворив від разу пару людей, мужа й жінку. Отже сей оповідач нічого не знає про те, що зразу був сотворений сам мужчина, а потім із його ребра була сотворена жінка. Так само в зач. 28, де Бог велить тим першим людям плодити ся і множити ся, і з того, що зараз потім сей оповідач переходить до вчислювання потомства тих перших людей (диви гл. V, зач.1, 2) і ще раз з натиском повторяє свої слова з гл. I, зач. 27: „Коли Бог (Ельогім) сотворив Адама, зробив його на образ

Чудовища.

“Люди з головами на грудях”,
— один з многих чудернацьких
видумок старинних людей.

Ельогім; сотворив їх як мужа й жінку; і благословив їх і дав їм імя „чоловік» тоді коли були сотворені” – з цього бачимо виразно, що сей оповідач не міг оповідати повісти про сотворення Адама окремо від Еви, про їх побут у раю і про їх первородний гріх. Навпаки, з того натиску, з яким він два рази повторяє свої слова про спільне, рівночасне сотворення мужа й жінки, можна би догадувати ся, що він знав оповідання про рай і первородний гріх, але вважав його байкою, якій не слід вірити. Чи сяк чи так, то все таки ми бачимо тут, зараз на початку книги Биття, дуже виразно ті шви, якими пізнійші руки зшивали і склеювали до купи кавалочки оповідань, що первісно були складані окремо, а навіть подскуди перечили одно одному.¹¹⁾

Райське дерево. (The Tree of Life)

Казка про “райське дерево” або про “дерево життя”, або ще инакше “дерево, що дає знатте доброго й лихого”, була дуже поширена серед старинних Вавилонян. Свідчать про се численні вавилонсько-ассирійські різьби, на яких ся прадавня казка зображена в найрізноморднійший спосіб.

¹¹ Цінне зіставлення літератури й інтересну полеміку в киристь старих поглядів найдете в книзі:

James Orr, D. D.: The Problem of the Old Testament considered with reference to recent Criticism. – London 1908 p. p. 193–239.

V ДРУГЕ БІБЛІЙНЕ ОПОВІДАННЄ ПРО СОТВОРЕННЄ СВІТА

Перейдемо тепер до другого оповідання про сотворення світа, що в тій самій книзі „Битія” покладене безпосередньо за першим, тим, яке ми отсе розібрали. Ось що читаємо там:

II Райське дерево.

Зрозуміло кожному, що уява старинних Вавилонян веліла берегти “райського дерева” різним ангелам - херовимам. Подібно і в жидівській казці про “райське дерево” яку Жиди живцем перейняли від Вавилонян, говорить ся “І вигнав бог з раю(Едену) чоловіка. І поставив на востоці за садом Еденом херовимів з полум’яними голими мечами обертасами (!) стерегти дорогу до древа життя”. (Перва книга Мойсея, 3, 4).

Глава II.

Зач. 4 (друга половина): В часі, коли Ягве (Бог) сотворив землю і небо,

5. коли ще не було корчів на землі і не повиростало ніяке зїлс, бо Ягве (Бог) не спускав дожджу на землю і не було людей, щоб обробляли землю –

6. але залива вибухла з землі і напоїла всю площу поля –

7. тоді утворив Ягве (Бог) чоловіка з пороку з землі, і вдунув йому дух життя в ніздрі; так стався чоловік живою істотою.

8. Тоді насадив Ягве (Бог) сад у Едені, далеко на сході, і посадив туди чоловіка, якого утворив.

9. Тоді велів Ягве (Бог) вирости з землі всякому дереву пишному на вид і приємному до їди, і дереву життя по середині саду, і дереву пізнання добра і зла.

10. І ріка починається в Едені, що наповнює сад; вона ділиться потім на чотири відноги:

11. перша називається Пішон; се та, що обливає край Хавілу, де знаходиться золото;

12. а золото того краю коштовне; там трапляється також „бедоляг” (пахуча живиця) і камінь шогам.

13. Друга ріка називається Гігон; се та, що обливає всю країну Куш.

14. Третя ріка називається Гіддескель (Тигр); се та, що пливе на схід від Ашшура. Четверта ріка, се Перат (Евфрат).

15. Тоді взяв Ягве (Бог) чоловіка і посадив його до саду Едена, щоб управляв і беріг його.

16. Тоді дав Ягве (Бог) чоловікови наказ: „Із усіх дерев саду можеш їсти скільки хочеш;

17. але з дерева пізнання добра і зла, з того не можеш їсти; бо в той день, коли з'їси з нього, мусиш умерти на смерть.”

18. Потім мовив Ягве (Бог): „Не добре, щоб чоловік був сам один; добуду йому істоту, щоб допомагала йому і була відповідно до нього”.

19. Так утворив Ягве (Бог) далі з землі всяку звірину полеву і всіх птахів небесних і привів їх до чоловіка, щоб побачити, що він скаже на се; і що чоловік скаже до них, саме так мали вони називати ся.

20. Так сказав чоловік назви всім скотам і птахам небесним і всій полевій звірині. Але для чоловіка не знайшов між ними істоти, що могла б допомагати йому і бути відповідна до нього.

III

Райське дерево.

Крилаті херувими перед “деревом життя” з старовавилонської печатки. (W. H. Ward: *Cylinders and Other Ancient Seals in the Library of J. Pierpont Morgan*, N.Y., 1909, N. 159.

21. Тоді напустив Ягве (Бог) дивовижний сон на чоловіка, так що він заснув; тоді взяв із нього одно з його ребер і заповнив прогалину мясом.

22. А з ребра, що виняв із чоловіка, збудував Ягве (Бог) жінку і привів її тоді до чоловіка.

23. І промовив чоловік: „Отсе нарешті кість із моєї кости і тіло з мого тіла; ся зватиметь ся жоною, бо вона взята з мужа”.

24. Тому покидає чоловік батька й матір і пристас до жінки, так що обоє роблять ся одним тілом.

25. А обос, чоловік і жінка, були голі й не стидали ся.

IV

Райське дерево (W.H. Ward, op. cit., № 160).

Крилатий демон зривас з райського дерева “заказний” овоч.
Рисунок з старинної вавилонської печатки.

Як бачите, маємо тут зовсім відмінний образ сотворення світа і зовсім інше оповідання.

Перша річ, що вражає нас тут і чого не знайдете в інших перекладах, се подвійна назва Бога: Ягве і Бог (Ельогім); так стоїть у тих місцях у жидівським письмі. Очевидно первісне стояло тут само імя Ягве, але той, хто приклеїв се оповідання до першого або перше до отсього, силував ся замазати ту різницю і не важучи ся викинути святе імя Ягве, подписував до нього скрізь своє улюблене Ельогім; тому се друге імя, перекладене по нашому, ми поклали скрізь у скобках.

Друга річ, яка мусить кинути ся в очи кождому, хто уважно прочитає отее оповідання і порівняє його з попереднім, се їх цілковита незгідність і суперечність. Візьміть дрібницю: в першій оповіданню творить Бог небо і землю, в другій землю і небо. Про творення неба одначе в тім другій оповіданню не сказано далі ані слова; можливо, що той хто склеював оба оповідання до купи, викреслив тут кілька зачал. Далі: в першій оповіданню земля на початку покрита водами і творення починає ся від того, що Бог розділює води і з під них показує ся суша. Тут натомість земля, з початку суха, не покрита ані корчами ані зілем, і творення починає ся від того, що з нутра землі вибухає вода і напоює землю. Виглядає зовсім так, як коли би перше оповідання було зложено в краю многоводнім, мокрім, який часто заливають води, а друге в краю сухім, випаленім сонцем, де вода, дощ являють ся першим услівем життя.

В першій оповіданню ми бачили, що акт сотворення ділив ся на сім день і ночий – друге оповідання не знає того зовсім.

У першій оповіданню сотворені були насамперед звірі, рослини, а потім чоловік; тут навпаки, Ягве творить насамперед чоловіка, а потому звірів.

У першій оповіданню Бог творить відразу пару людей і благословить їх, щоб плодили ся і множили ся; тут Ягве творить зразу самого чоловіка, потім усіх звірів, а нарешті жінку,

і замість благословенства дає їм заповідь загрожену страшним проклятем (карою смерті).

Здаєть ся, не можна й здумати собі двох оповідань про ту саму річ, у яких би в так немногих словах була на кождім пункті така повна та явна суперечність, як між оповіданнями про сотворенне сьвіта, оповіданнями мов на сьміх склеєними в одну цілість. Тут зараз видно добру пробу на те, що було сказано висше, що ціла книга Битія не могла бути написана одним чоловіком, але була склеєна з різних, первісно зовсім окремо списуваних оповідань, і то в такім часі, коли суперечности тих оповідань уже не відчували ся виразно, а самі оповідання вважали ся шановними пам'ятками старовини, з якої не випадає що будь уривати або перемінювати.

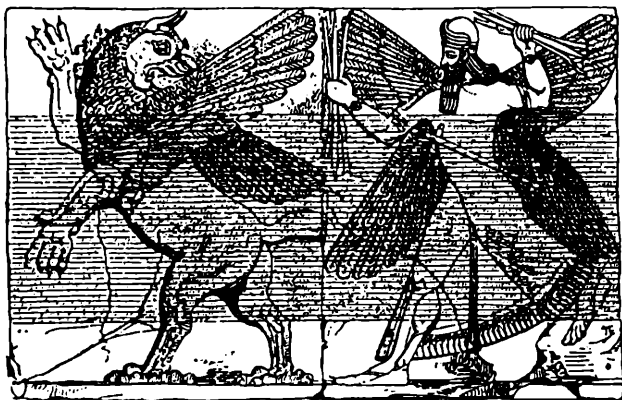
І в отьому оповіданню маємо деякі темні місця, яких толкованне не все буває однакове. Коли поглянете до Кулішового перекладу, то побачите там на початку сього оповідання щось подібне, як на початку першого оповідання: зач. 4 (друга половина) і 5 творять одно реченне, зач. 6 знов одно окреме, а зач. 7 знов окреме; тимчасом у гебрійськїм тексті всі чотири зачала творять одно реченне. По перекладу Куліша виходить, що акт сотворення доконуєть ся ще в зач. 4. у другій половині, а потім Ягве немов помалу викінчує своє твориво; з гебрійського тексту виходить, що в зач. 4, 5 і 6 малоєть ся стаи сьвіта перед твореннем, а творча діяльність Ягве починаєть ся аж у зач. 7, сотвореннем чоловіка.

Особливо цікаве тут зачало 6, де говорить ся про ріку, що вибухла з сухої землі і напоїла землю. Куліш, як бачите, толкує

Вавилонсько-ассирійський жовнір перепливає ріку на козячїм мішку надутім воздухом

се зачало зовсім інакше: „Виходила імла з землі і напувала всю верховину на суходолі”. Лишаючи на боці слово „верховину”, невідповідне тут, бо значить що инше, ніж у нас розуміють під сим словом (Куліш хотів сказати: поверхню, а слово значить у нас гори), ми звернемо увагу тільки на ту „імлу”, яка буцімто напувала землю. В гебрійськїм текстї тут стоїть слово, яке лиш раз у тїм місці зустрічаєть ся – „ед”. Для понятя „імла” гебрійська мова має инше слово. Навпаки, сей „ед” виразно відрізняєть ся від дожджу, який спускає Ягве на землю і про який була мова в зач. 5. Із усього оповідання виходить, що сей „ед” було щось таке, чого не сотворив Ягве, що було перед сотвореннем. Тільки пізнійше рабини-талмудисти підсунули йому толкованне: хмара, – толкованне зовсім хибне, бо ж ані хмара без дожджу, ані мла не в силї напоїти землю.

Боротьба бога Мардуна (Меродаха) з Тіямат.

Ще пару слів про чотири ріки, що буцімто впливають із Едена¹². Опираючи ся на зач. 10–14 сеї глави люди довгі віки старали ся віднайти місце, де лежав рай, поки нарешті не пере-

¹² Про Еден, місце біблійного раю, читай: **Jastrow: Aspects of Belief and Practice in Babylonia and Assyria, 1911.**

конали ся, що таке пошукування не веде ні до чого. Тільки дві ріки, названі в цьому оповіданню, пливають і доси: Гіддекель, по вавилонськи Ідеклят, по бактрійанськи Тігра, по грецьки Тігрис, і Перат, по вавилонськи Пуратту, по грецьки Евфарт. Обі ті ріки справді випливають із одної гори, плинуть з разу в різних напрямках, потім рівнобіжно, і сходять ся нарешті до купи в самім устю до моря. Та при їх джерелах даремно було би шукати двох иньших рік названих у письмі святім, а також країв Гавіля і Куш. Гавіля в иньших місцях і писаннях, се назва Арабії, відки до Жидів доходило найліпше золото, а Куш, се Етіопія, край положений у Африці, на південь від Єгипту. Як бачимо, географічне знання того, хто писав отсю повість, було дуже недокладне і бачити в такім баламуцтві якусь Богом обявлену правду, твердити, що підчас потопу світа ріки Пішон і Гігон щезли, а краї перемінили ся, нема ніякої підстави¹³.

VI ІНУМА ІЛІШ, або

Старо-вавилонське Оповідання про Сотворення світа

Уже давно, перед відкопаннем та відчитаннем старих вавилонських та асирійських писань було відомо, що у Вавилонян і Асирійців були святі пісні та повісти багато де-в-чому близькі до біблійних. Півтретяста літ перед Христовим різдвом вавилонський жрець Бероз (по грецьки Берозос) написав був докладну книгу про Вавилон, у якій особливо розповідав про вавилонську релігію, і подав також в перекладі на грецьку мову вавилонські оповідання та пісні про сотворення світа. На жаль, Березова книга не дійшла до наших часів; із неї заховали ся лише невеличкі виривки, які наводили в своїх писаннях иньші, пізнійші письменники. Особливо славний фільо-

¹³ При читанню сього уступа приглядайте ся пильно нашій мапі.

соф Дамасцій у своїй книзі „De primis principiiis” (про перші початки)¹⁴ заховав нам ось яке оповідання:

„Вавилоняни переходять мовчаннем (ніби то: не вияснюють зовсім) початок усіх річий, але приймають дві первісні сили: Тауте і Апасон, роблячи Апасона мужем Тауте, а сю називаючи матірню богів, її одинокий син – Мойміс, у якому я бачу духовий образ усього світа, що повстав із обох первісних сил. Далі з них повстало нове покоління: Ляхе і Ляхос, а потім третє – Кіссаре і Ассорос. Від сих потім троє: Амос, Іліль і Аос. Син Аоса і Дауке був Бель, у якому вони бачуть творця всього світа. ”

Довгий час не знали вчені, що зробити з тим оповіданням, чи вважати його правдивим, чи може пустою видумкою пізніх письменників. Аж у ХІХ віці, коли почали розкопувати старі руїни Вавилону, Нініве та інших міст передньої Азії, коли повіднаходили в руїнах дуже стародавні письма (на 2 й 4 тисячі літ перед Христом) і навчили ся відчитувати та толкувати їх, вияснили ся також оповідання Бероза та Дамасція. Між іншими прастарими пам’ятками письменства віднайдемо також цілу вавилонську поему про сотворення світа, спи-

¹⁴ Докладно: *Quaestiones de primis principiiis* (Питання про перші початки (ed. J. Корр, Франкфурт н. М. 1826, стр. 384).

Ще докладніше: – Березове оповідання заховалось посередно через Олександра Полігістора з Мілету (жив яких 80 літ перед Христовим Різдом) і згаданого Дамаскіуса (або Дамасція), що був останнім учителем неоплатонської філософії в Атенах аж до закриття Академії цісарем Юстиніаном 529 р.

Переклад на англійську мову найдете в: *Cory, Ancient Fragments*, p. 58, і *Zimmern, Keilinschriften und das alte Testament*, pp. 488. seq.

Грецький текст найдете перепечатаний в: *L. W. King, The seven Tablets of Creation*, London, 1902, т. I. стр. XXXIII, і XLV. (Оповідання Олександра Полігістора наведене Евзебієм в першій книзі його «Хронікон».) Вкінці годить ся справити, що проф. Ястров ідентифікував атенського Дамаскіуса, що жив в шестому століттю до Христового Різдва, з Ніколаосом з Дамаску, грецьким істориком, що жив в другій половині першого століття до Христового Різдва. – *Пор.: Jastrow, op. cit.*, стр. 85. – Належить одначе зазначити, що Ніколаос з Дамаску написав 144 книг Всесвітньої Історії, яку почав іменню історією Вавилонії і Асирії.

сану на сїмох глиняних табличках стародавним, так званим клиновим письмом¹⁵). Правда, ті таблички, що довгі тисячі літ лежали в землі під руїнами палати асирійського царя Ас-сурбаніпаля, віднайшли ся потовчені і сильно ушкоджені; багато слів і віршів пропало, з інших лишили ся хиба шматочки; та все таки з того, що лишило ся і відчитано доси, можна мати досить повний образ того, як виглядала ціла поема. По її початкових словах її називають у науці „Інума іліш”.

Подаю тут у перекладі важнійші місця тої поеми, в якій крім її уривковости доси ще багато не вияснено:

Перша табличка.

1. Коли в горі не звало ся ще небо,
2. земля в низу не мала ще імення;
3. коли Апсу, найперший, що їх сплотив,
4. і хаос Тіямат, мати їх обоїх,
5. змішали свої води до купи;
6. і поле ще не утворило ся, ані лугів не було видно,
7. коли з богів ніхто ще не почав ся,
8. ніхто не мав імення, доля не судила ся,
9. тоді були утворені боги, у самому (небі),
10. повстали перші Лягму й Лягаму (...)
11. Віки минули (...)
12. Тоді були утворені Аншар і Кішар¹⁶), а над ними (...)

¹⁵ Видав згадану поему в старовавилонській мові і в англійському перекладі славний англійський учений I. W. King в двох томах під заголовком: *The seven Tablets of Creation or the babylonian and assyrian legends concerning the creation of the World and of mankind. Vol. I.–II.* London, 1902. (Luzac's Semitic Text and Translation Series, Vol. XII & XIII.)

При писанню своєї розвідки пок. Ів. Франки згаданого знаменитого твору не мав під руками.

Старша література до 1902 р. зібрана докладно в передмові згаданого твору Кінга.

¹⁶ King, *op. cit.*, том I. стр. 3–5.

Дальша частина таблички викришена так, що крім кількох розрізнених слів не можна відчитати нічого. Та вже сей початок цікавий для нас тим, що потверджує оповідання Дамасція і дає можливість віднайти вавилонські імена названих ним божищ, та їх значінне. І так Дамасцієва Тауте, се очевидно Тіямат, „прамати” всіх річий і zarazом вода; її муж, „найперший, що сплотив усе”, Дамасціїв Апасон, по вавилонськи називається Апасу, і також значить первісне море, океан. Але назва Тіямат – се не що инше, як та Тегом, та первісна вода, яку ми бачили в жидівськiм бiблiйнiм оповiданнi. В Бiблiї вона стоїть як щось неясне, один-однісінький раз, як позичка з далекої чужини; тут у вавилонській поемі про ту Тіямат говорить ся багато, описуєть ся її докладно, – так і видно, що не Вавилонець узяв її з Бiблiї, де про неї крiм не виразної згадки її назви не знають нічогосінько, але той, хто писав бiблiйне оповiданнє, чув видно якийсь неясний відгук вавилонської поеми і втягнув його в свою повість.

В тiм першiм уривку першої таблички не згадуєть ся нічого про первородного і єдиного сина Апсу й Тіямат, якого Дамасцій називає Мойміс, а вавилонська поема далі Мумму; в знищених уступах говорило ся очевидно про утворенне дальших богів. На обороті тої самої таблички маємо вже шматочки дальшого оповідання, як найстарші, первісні боги, Апсу й Тіямат і їх син Мумму сердять ся на молодших, що силкують ся забрати вдасть у свої руки¹⁷.

¹⁷ Порівняй:

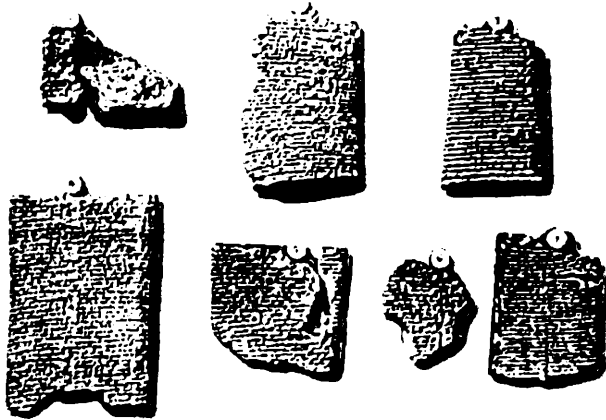
Skinner: Genesis, стр. 16, 2.

Driver: Genesis, стр. 28.

King, The seven Tablets of Creation, стр. XLIV seq.

Jastrow, Hebrew and Babilonian traditions, стр. 106–107.

Сім Таблиць Сотворення.
(The Seven Tables of Creation).

“It is undoubtedly the most important find dealing with Babylonian religion that has as yet come to light.” – *Myths and Legends of Babylonia and Assyria* by **Lewis Spence F. R. A. L.** London, 1916., p. 71.

Найдені в румовищу славної бібліотеки царя Ассурбаніпаля в Нініве, а тепер в Брітіш Мюзіум.

35. Апсу відкрив свої уста й мовив,
36. рік слово до величної Тіямат:
37. „Що духу переплутаю їх шлях,
39. і знівечу їх дорогу.
40. Нехай затихне голос їх і горе їм буде”.
41. Коли Тіямат почула се,
42. кинула проклятем і мовила:
45. „Щодуху вирушимо проти них,
46. Щоб їх шлях був непрохідний!”
47. Відповів Мумму до батька свого Апсу,
48. згодив ся послухний на його раду:
49. „Нумо, розвідаймо їх дорогу!
50. швидко вона заплутаєть ся, стане як ніч.

51. Коли почув се Апсу, засяло лице його,
 52. бо думав лихо богам, своїм первородним.
 53. Як лев розсердив ся, як...
 54. його коліна тремтять, голова хитасть ся
 55. від зла, яке надумали своїм первородним¹⁸.

Старовавилонський “ангел”.
 (Різьба з Куюнджік, після
 Леярда).

На третім стовпці тої першої таблички, дуже знівеченім, говорить ся про те, як Тіямат готуєть ся до бою з богами, творить одинацять страшилищ – ящірок, драконів, велетнів, скажених псів, гадюк, чоловіко-скорпіонів і кладе над ними начальника Кінгу:

І дала йому таблички судьби, і поклала їх йому на груди.

138. „На, і нехай твій суд незмінний буде, що вийде з твоїх уст, най стоїть міцно”¹⁹).

Друга табличка.

Про сі приготування чує Аншар і кличе свого сина Апу. Він зразу радить йому попробувати переговорів:

73. „Мій сину, Апу, сильний і могутній,

74. великий в силі, в нападї незломний,

75. іди до неї, стань перед Тіямат,

¹⁸ Повисші стрічки не годять ся в подробности з перекладом вгаданого англійського ученого Кінга, та ми лишасмо їх в оригінальному виді, так як нам Франковий переклад видасть ся кращим від англійського.

Пор.: King, op. cit., том I., стр. 7–11.

¹⁹ Ibid., стр. 21.

76. най не палає так її утроба, най її серце віддихне вільнійше.

77. Вона уперта, слухати не любить, —

78. промов до неї, най затихне трохи”²⁰).

Ану йде до домівки Тіямат, але не може розмовити ся з нею і вертає назад. Тоді виступає представник наймолодшого покоління богів, Мардук, син Еа:

? Коли почув батьківську мову Мардук, урадувалось його серце дуже

132. й таке сказав до свого батька слово:

133. „О пане боже, доле всіх богів великих,

134. коли я маю справді як ваш местник

135. устати і подужати Тіямат

136. і вас спасти, то і всі ви ставайте довкола мене, давайте мені долю поміж усіми вами найзначнішу!

137. Коли всі ви у божеській палаті у radoщах сидітимете вкупі,

138. нехай я сам, як лиш отворю рота, замісто вас усьому суджу долю.

139. Що я зроблю, най те без зміни буде, що я поставлю най те не зхитнеть ся,

140. що я скажу, най буде невідкличне”.²¹

Се значить, за свою боротьбу з Тіямат Мардук, один із наймолодших богів, жадає для себе становища найвисшого, верховного бога. Побачимо далі, яке се мало значінне.

Третя табличка.

Почувши се Аншар посилає свого післанця Гагу до найстаршого богів Лягму і Лягаму, найстарших після Апасу й Тіямат, і просить у них таблиць судьби для Мардука.

125. Як Лягму й Лягаму почули се,

126. то крикнули: „Ой лишенько! ” Що сталось!

²⁰ Ibid., стр. 31.

²¹ Ibid., стр. 37.

127. Що там змінило ся, що вони бють ся?

128. Не розуміємо, що виробля Тіямат”.

129. І підняли ся, рушили в дорогу;

130. усі великі боги, що судять долю,

131. усі пішли до Аншара на раду, заповнили весь дїм його широкий,

132. і цілували одні одним лиця, і всі збирались у одну громаду.

133. І говорили, сїли до пиру,

134. і їли хлїб пшеничний, пили вина.

135. і мощ солодкий відмінив їх думи.

136. А як уже до п'яна напили ся, як тіла їх роздуло від напою,

137. тоді найшла на них велика втома, запаморочив хміль їх ясні мисли,

138. Тоді то Мардуку, своєму внуку і меснику вони судили долю²².

Боротьба бога Мардука з Тіямат. (Morgan Collection, No. 154.)

Відтиск старовавилонської печатки, що являєть ся новим свідомством великого поширення серед Вавилонян старинної казки про боротьбу прабогів з чудовищами, якої відгомін стрічаємо опісля в аналогїчних (подібних) казках старинних Греків, а там Жидів і христїян (боротьба бога з «неслухняними» ангелами й отрученне їх до Тартару або пекла).

²² Ibid., стр. 57.

Боротьба демонів - чортів. (З Куянджік).

Як бачимо – віру в чортів, і взагалі в усякі “злі духи” завдячує жидівсько-християнський світ також старинним Вавилонянам.

Четверта табличка.

Широко описує ся церемонія, як боги в п'янім стані роблять Мардука верховним богом, та ми пропускаємо сей опис і переходимо до того, як Мардук готуєть ся до бою з Тіямат і її військом. Боги дають йому непоборну зброю і говорять:

31. „Іди, відріж жите ти від Тіямат,
32. пай кров її вітри знесуть у безвість.”

33. Коли оттак боги батьки судили незмінну долю Мардукови Бело,

34. бажали ще йому в дорогу щастя.
35. Він лук зігнув, щоб був йому за зброю,
36. і спис зострив, щоб мав в руці оруже,
37. і булаву тяжку взяв у правицю,
38. повісив з боку лук і сагайдак.
39. Перед собою блискавку зробив він,
40. огнем жеручим наповнив все тіло.
41. Обставив сіти, щоб у них зловити Тіямат праматір...
42. Обставив сіти на всі штири частини, щоб не могло ніщо втекти від нього,
43. на південь, північ і на схід і захід, під бік її сить поставив від усюду,
44. дар батька свого Ану.
45. І сотворив злий вітер, гурагана,
46. і бурю й слоту, четверякий вітер, і вітер, що ніхто догнати не може.
47. Тих сім вітрів, що сотворив, пустив він,
48. аби розбурхали Тіямат, маму.
49. Підняв господь ту бурю, свою зброю,
50. і сів на віз, незломний твір страшний, запряг до нього четверню свою і заховстав летючі, дивні коні.
- З зубів їх бризька піна їдовита; вони скидати вміють і топтати, безстрашні в битві і страшенні в бою...
57. Одяг господь на себе страх, погрозу,
58. і голову покрив нестерпним блиском.
59. Подав ся в путь, держав дорогу праву
60. туди, де мати Тіямат стояла, туди звертав лице своє.
61. В устах держав він зіля заклинання
62. і спис узяв правицею міцною.
65. Зблизив ся пан, поглянув бистрим оком аж у нутро праматери Тіямат,
66. поглянув пильно на її любимця, на того Кінгу... Як на нього глянув, всі думки у нього помішались,
70. і ум його зламав ся, розв'язались його всі вчинки...

71. Тіямат же карку не похилила,
72. ригнула з повних уст йому знесвагу:
73. „Чи то тебе боги отак шанують?
74. Перед тобою устають, як входиш?

Свої місця покинули почесні, а на твоє найнижше поставали? ”

75. На те підняв господь велику бурю,
76. і мовив так до лютої Тіямат:
77. „Ти превелика, що знялась високо,
78. що серцем загоріла ся до бою з великими богами...
Ти прокляла своїх дітей, а моїх батьків, зненавиділа їх...

81. Коханцем своїм ти зробила Кінгу, його звільнила від законів божих;

84. богам, моїм батькам, ти зла бажала, їм призначила ти всю злобу.

85. Ану тепер шикуй своє все військо, держи на поготові свою зброю!

86. Стій! Я і ти поборемо ся зараз! ”

87. Коли почула ті слова Тіямат,
88. зробила ся вона мов божевільна,
89. мов без ума, і крикнула страшенно,
90. аж до коріня затремтіли разом

91. всі кости в неї. І проговорила
закляття чародійське, кинула

92. слова віщунські. Та й боги, що в битву готовились, заклили свою зброю.

93. Ось виступили Тіямат-прамати і всевідущий між богами Мардук,

94. до бою стали, вирвались до битви.

95. Та пан простяг свою грізну правицю

96. і обкрутив її своєю сіттю, і гураган, що був за ним як служка,

97. пустив наперед себе. Ось Тіямат свою пашеку розняла як могла,

98. та він впустив до неї гурагана, щоб їй не міць була уста замкнути.

99. Він обтяжив живіт її вітрами певтишними, що серце в ній колотять,

100. і не дають уста її замкнутись.

101. Тоді він спис у низ, прошиб живіт їй,

102. розтяв нутро їй, розпанахав серце,

103. спроміг її, жите її знівечив,

104. звалив її як труп, сам став на ньому.

105. Оттак убивши Тіямат, привідцю,

106. він розполошив і її все військо, розбив їх лави; задріжали разом боги, що вибрали ся їй на поміч, і всі, що йшли її сторонниками.

Вони злякались, рушили на втеки, тил подали, жите своє спасали;

110 та тут вони попали ся у сіти, що їх обціпили – втікати годі.

Він їх обціпив, поламав їх зброю, у сіль закинув, обмотав в тенета, аж своїм ревом сьвітову безодню вони сповнили.

Впав на їх хребти бич його гніву, і в темниці темні

Полуденна західний вітер.

Так уявляли собі старовинні Вавилоняни демона полуденно-західного вітру, що налив Вавилонію огняною спекотою, віючи з розпалених на сонцю вишин сусідньої арабської пустині. Від старовавилонського демона до жидівсько-християнського чорта, як бачимо, вже не далека дорога...

(Бронзовий оригінал переховуєть ся в паризькій музею Лувр).

115. замкнув на віки. Одинацять тварів, що бігли з нею,
мов чортів громада, начинені жахом...

він шнуррами опутав, сили їх звязав, їх опір бгав собі під ноги.

І Кінгу, що був велетень між ними,

120. він поборов...

і видер в нього таблиці судьбові, своєю запечатав їх печатю, собі за пазуху поклав їх.

Отак зборовши і розтороцивши всіх ворогів, противників страшних,

125. він привернув Аншара верховладу і осягнув весь намір Нугдімуда, могутній Мардук. На богів побитих вложив тяжкі, нерозривні окови, і повернув до вбитої Тіямат.

І став господь на груди тій Тіямат,

130. і розколов їй череп безпощадним своїм небесним бердишем, розрізав кроваві жили, й кров її віддав вітрам північним занести у безвість.

Се бачучи батьки його зраділи, кричали втішно і веліли дари йому зносити.

135. Тоді спочив господь, оглянув пильно той труп Тіямат, кадовб розділив, і сотворив із нього дивне діло.

Він розділив його на дві частини:

одну частину підійняв у гору, зробив із неї кришку – си-не небо, засунув ретязь і поклав сторожу

140 і наказав їм води не пускати.

Сам обійшов він небо і оглянув усі місця, став против океану, против оселі того Нугдімуда,

А зміривши глибокiсть океану,

145. побудував великий дім Ешара, поклав поверх небесного склепіння, щоб Ансу, Бель, Еа жили у ньому.²³

Із дальших табличок лишили ся дрібні шматочки. З них довідуємо ся, що на п'ятій табличці описувало ся подрiбно сотвореннє свiта, а власнє сонця, місяця й звiзд. Із шостої таб-

²³ Ibid., стр. 61–77.

лички, де говорило ся іменно про сотворення звірів і людей знайдено поки що два відривки, в яких оповідасть ся як Мардук творив людей:

1. Почувши Мардук сю богів промову,
2. задумав сотворити ще штучнійше.
3. Розкрив уста, сказав до бога Еа,
4. відкрив йому, що у нутрі надумав:
5. „Візьму я кров, і кість я утворю,
6. і зроблю чоловіка, щоб він був (...)
7. сотворю чоловіка, щоб замешкав (землю),
8. аби встановилась служба богам, й щоб будувались їм сьвятині.²⁴

Як бачимо отже – шоста табличка для нас найінтересніша іменно тим, що вона подає нам старовавилонський переказ про сотворення людей. Подібність того переказу з біблійною казкою є очевидна.

І так вже з перших слів шостої таблички довідуємо ся, що сотворення чоловіка уважав Мардук вершком свого акту творення, зовсім так само як і Ельогім творить перших людей в жидівській казці. Навіть нарада Ельогім перед сотворенням чоловіка, про яку коротко згадує книга Битія, мала собі далеко докладніший взірець у вавилонській поемі. Що Мардук сотворив чоловіка з глини замішаної кровю, і то своєю власною кровю, се оповідає й Бероз говорячи, що він відрізав собі голову, своєю кровю замісив глину, і з неї сотворив чоловіка.

Прейнтересним являється в старовавилонському оповіданню причина сотворення чоловіка. І так ми довідуємо ся з шостої таблички, що Мардук вислухавши думку інших богів постановив сотворити чоловіка тому, щоб „встановилась служба богам, й щоб будувались їм сьвятині”.

Інакше й не могло бути! Як бистроумно заперимічує в одному місці проф. Ястров, –Вавилоняни сотворили собі богів на свій образ, та тому й приписували їм усякі людські прик-

²⁴ Ibid., pp. 87-89.

мети й потреби. Вавилонські боги мають жінок-богинь й плодять дітей. Вони с царями, але як такі вони не лише мусять мати царства, але й сотворіння, щоб їм служили, та складали жертви. Бо і який кому хосен бути богом, а не мати вірних, сьвятинь, в яких приносилось би жертви? З відтиля се і пішло що дїгоча уява старинних Вавилонян подала причину сотворення людей „службу богам й будованне сьвятинь”.²⁵

Та – як знаємо – таких самих „мудроців» учать попи неслїтних дітей по нинїшній день. По думці попів чоловік ще й нинї живе лише на тсс, аби „богови служив (т. с. попам усю свою кервавицю давав), а по смерти царство божє собі заслужив”. Зівсїм так само як перед 4-6 тисячами лїт в старинній Вавилонїї.

(підкреслено видавництвом “Самобуття Україна” м. Львів)

Сьома табличка поеми кінчить ся величаннем бога Мардука: тут знов коротко перечисляють ся його діла, поборенне Тїямат і сотворенне сьвіта з частий її трупа, а про сотворенне чоловіка кажеть ся так:

29. Той, що людей сотворив, щоб спасти їх,
30. милосерний, що годен давати житє;
31. хай живуть і не забудуть ся його слова
32. в устах чорноголових, творів рук його.²⁶

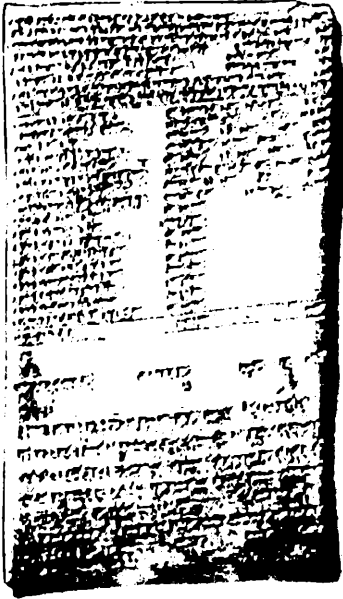
Що й інші частини біблїйного оповідання про сотворенне сьвіта мали собі взірці в вавилонських персказах, на се маємс доказ у однім уривку вавилонської вірші, мабуть неналожно: до поеми „Інума іліш», де говорить ся ось що:

Коли всі боги зробили сей сьвіт,
збудували небо, поклали землю,
сотворили істоти з живою душею,
худобу полєсу, звірів по полях.²⁷⁾

²⁵ Morris Jastrow, Jr., Ph. D.: Hebrew and Babylonian Traditions, New York 1914, стр. 83–84.

²⁶ King, op. cit. pp. 97-99.

²⁷ Ibid., стр. 123

Глиняна табличка з бібліотеки царя Ассубаніпаля.

Містить закінчене акафісту до Божої Матері Істар й бібліотечний знак (печатку).

Як бачимо, навіть те розрізнення звірів від худоби, на яке ми звернули увагу при розборі першого біблійного оповідання, було вже у Вавилонян.

Отся поема, зложена певно на пару тисяч літ перед написанням так званих Мойсєєвих книг, вводить нас у той замерклий світ народних вірувань та оповідань, які принесли з собою Гєбреї до Палєстини і з яких помалу, протягом довгих віків, виробила ся віра в одного бога. Мойсєєве Битіє стоїть, можна сказати, на другім кінці того ряду: вавилонський Мардук став уже одним Богом, біблійним Ельогім (одиночне число Ель, вавилонське Ілю, означення всякого бога). В першім жидівськїм оповіданнї бачимо ще глухі згадки про боротьбу тих Ельогім з первісним океаном – Тїямат-Тєгом, але всі подробиці

тої боротьби забуті або вмисно відкинєні тим, хто списував оповідання, а Ельогім творить світ самим своїм словом.

Не треба одначе думати, будьте би повисше старо-вавилонське оповідання про сотворення світa було одиноким. Подібних казок знали старинні Вавилоняни більше, й кілька з них заховалось в згаданих вже нами старовавилонських табличках по нинішній день. Одно особливо старинне, старовавилонське оповідання про сотворення світa, рай та потоп, відкрив недавно Др. Арно Пєбель в ніпурськїй колекції табличок, що перєховують ся

в Пенсільвенському Університеті. В колекції ж університетського музею в Філядельфії найшов Г. А. Бартон інтересне старовавилонське оповідання про сотворення чоловіка та про початки рільництва і культури взагалі. А дальші нахідки не виключені!

Усе те будить серед учених людей усього світа незвичайне заінтересованне й являється пророчистим виясненієм старої загадки, чому то в старожидівських казках про сотворення світа, захованих в старожидівських „святых» книгах, находимо аж два, в многих точках противорічні собі оповідання.

Серед так великого багатства казок про сотворення світа та старинного Вавилонна закружлялось в голові не одного старожидівського рабіна. Але ж бо й серед Жидів переходило з уст до уст чимало таких самих казок. Лише, на жаль, з них заховалось по нинішні часи дуже мало.²⁸

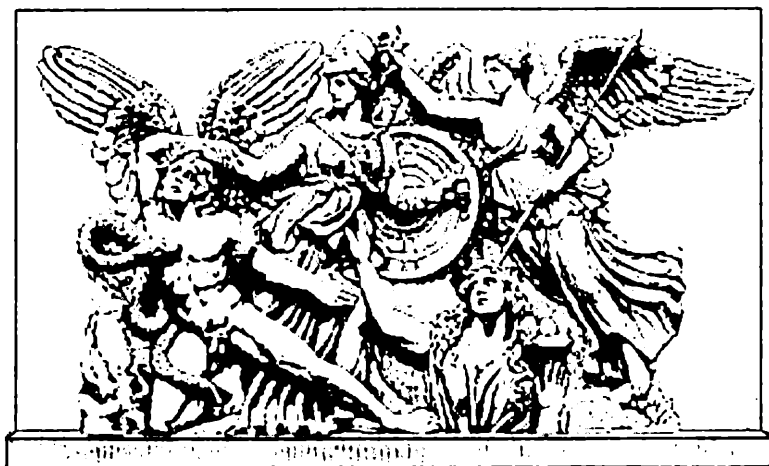

Старовавилонська Матір Божа Істар.

Зверніть увагу на маленького “Божого Сина” на руках богині.

²⁸ Про сказане повисше гляди: згаданий твір професора **Ястрова**, стр. 95 і дальше, та А. J. V. XXI, 1917, pp. 571–597, і Р. А. Ph. S., LVI, 1917, pp. 275–280. Jastrow, op. cit., стр. 98–99.

Богиня Атина в боротьбі з гігантами.

(Старвинна грецька різьба з Пергаму).

В кождім одначе разі належить запримітити, що глядячи загально – старовавилонські оповідання про сотворення світа являють ся в повнім значінню слова «nature myths», з дуже блідою спірітуальною (духовою) закраскою. Що правда – чоловік сотворений з крові і кости богів, отже й вказано, що жите походить від богів, та що чоловік стоїть вище звичайних звірів. Та все ж призначення чоловіка дуже обмежене: він має служити богам й будувати їм святині. Се все. І се є останнє слово в поглядах вавилонсько-асирійського світа на становище чоловіка в природі». Безмежно більше духової закраски надали тим самим старинним казкам Жиди, у своїх персрібках ²⁹.

²⁹ Jastrow, op. cit., p. 130–131.

VII ЖИДИ ПЕРЕЙНЯЛИ СВОЇ КАЗКИ ВІД ВАВІЛОНЯН І ИНШИХ СУСІДНИХ НАРОДІВ

Питання про те, хто сотворив світ і хто зробив усе те, що є довкола нас, належить до найперших питань, які завдає собі людська дитиняча ще думка, і на які шукає відповіді. Розуміть ся, в таких справах тисячу раз легше завдати питання, як відповісти на нього. Дитиняча людська думка відповідає на такє питання дитинячим способом: те що бачить довкола себе, переносить на весь світ і на його початки, уявляє собі творця світа як майстра, будівничого, тільки обдарованого більшою силою від будівничих людей. Увесь світ, се величезний будинок, поставлений на взірць земних будинків. Єгиптянини, що привикли будувати квадратів піраміди, храми, гробниці, уявляли собі також землю величезною квадратною будівлею. Той же Єгиптянини, що привикли робити різномодну посуду з глини на гончарськiм точилі, уявляли собі свого бога Хнуму, як він на гончарськiм точилі виліплював з глини світ у виді великого яйця або на такiм же точилі виліплює з глини пару людей, – і ми бачимо сей єгипетський образ перенесений живцем також до першого біблійного оповідання про сотворення світа. І взагалі історія всіх релігій показує нам наглядно, як чоловік на кождім ступні свого культурного життя творить собі богів на образ і подоби своїх власних ідеалів. З часом, коли культурне життя підіймається на вищий ступінь, коли дух людський міцніє і бере перевагу над тілесною, матеріальною стороною, також поняття про Бога робить ся вище, більше духовне. Тоді старі, грубі оповідання про бога-тесля, бога-гончара або бога-коваля перетолковують ся инакше або забувають ся, а їх місце займають иніші, про бога войовника, бога-царя, бога-правodawця, а далі доходить і до найвишого – бога-чоловіколюбця, бога-спасителя.

В жидівських біблійних оповіданнях про сотворення світа, які ми розібрали вище, сей перехід затемнений і по

лишив по собі лише невеличкі сліди, такі як сидження Духа Божого на водах, як згадка про вдихання чоловічого духа в ніздрі, про винимання його ребра. Та над усіма тими дрібницями панує величній образ Ягве, всемогучого Бога, що заслонив собою особи вавилонських та єгипетських божиць, які колись виступали як творці світа.

Далеко виразнійше видно цей перехід від первісних до новітніх богів у вавилонській поемі і для того ми ще на хвилю вернемо до неї.

Грецький бог Зевес в боротьбі з титанами.
(Старовинна грецька різьба з Пергаму).

Подібно як Вавилоняни вірили і Греки в дві первісні божеські сили – Ураноса і Гею (т. е. небо і землю), що сплюдили страшенний рід великанів й чудовищ, або так званих титанів, циклопів й Гекатонхейрів. Опісля один з синів Ураноса і Гієї, Зевес, починає з богами й титанами боротьбу, так звану “тітано-махію”. Побідний Зевес скидав побіджених богів-ангелів до несія або до “тартару”, й став володарем-богом усього світа в спілці з двома своїми братами: Посейдоном і Гадесом (божеська трійця: Зевес-бог неба і землі, Гадес-бог підземля, а Посейдон-бог моря). Панування грецької “трійці” повалила незабаром жиdlівсько-християнська трійця, яка – як відомо – “панує” по нинішій день.

Посма малює нам первісний стан світа перед творенням, те що в Біблії названо Тогу-ва-богу, отже первісний океан, із якого з часом уродилися покоління інших божиць поки дій-

шло до сотворення нашого видимого світа. Можемо догадувати ся, що всі ті темні та дивовижні божища повстали в фантазії людей напівдиких, що жили безладно по лісах та полях і не знали над собою ніякого порядку, ніякого закону крім страховищ непереможної природи – моря, повені, грому, пір року, сонця, дня і ночі. Перехід від того первісного стану до культурного життя був дуже повільний, тривав довгі тисячі літ і доконував ся серед страшної боротьби між людьми. Се переносить уява пізніших людей і на небо: перехід від первісного, невпорядкованого світа до нашого довершаєть ся при помочи страшної боротьби молодших богів супроти старших. Се бачимо у всіх старинних міфологіях: у Єгиптян у оповіданнях про війну Озіріса з Тифоном, у Греків у оповіданнях про війну Зевеса з Кроносом, Зевеса або й Атени з гігантами (велетнями) і т. д.

Та що найцікавіше для нас у вавилонській поемі, се те, що при творенню світа виступає на перше місце Мардук, наймолодший із богів. Се наводить нас на дуже важний історичний слід. Мардук був богом Вавилону. До недавна ми не знали початків історії того міста і для того й значіння виступу того бога не було нам ясне. Та тепер із нововіднайдених паписів відомо, що Вавилон не був першою колискою людської цивілізації і старовавилонської держави; що були над долішнім Евфратом міста, які многі сотки, а може й тисячі літ перед Вавилоном мали вже свою цивілізацію і свої св'яті оповідання. До таких міст належали головню міста Ур, Ерех, Ніппур, Ерідуд; кожде з них мало також свого місцевого бога. Пізнійше, коли з тих міст утворила ся одна держава, злучено також їх окремих богів у одну божеську фамілію. Між богами тих найстарших міст нема Мардука, але в Ніппурі був обожаний Бель. Пізнійше, на яких 2000 літ перед Христом, Вавилон під проводом свого великого царя і законодавця Гаммурабі³⁰

³⁰ Про того царя була вже у нас згадка. Він царював, як вже нам відомо, більш як 2000 літ перед Христовим Різдом, й пам'ять про того великого царя була жива серед старинних Жидів. Свідчать про тес самі «св'яті» жидівські

робить ся столицею великого царства, і його місцевий бог Мардук, „наймолодший бог”, так само як Вавилон був наймолодшим між великими містами, робить ся паном над старшими богами. Цікаво, що з його іменем звязуєть ся нерозлучно імя піппурського бога Бель, – видно, що Піппур стояв в тіснім союзі з Вавилоном, і можна догадувати ся, що те, що повідаєть ся в нашій поемі про Мардука, відносило ся колись до Беля, що первісно був окремим богом від Мардука.

Як виглядали старші, передвавилонські оповідання про Беля і сотворення світа, ми поки що не знаємо; можливо, що ще удасть ся відкопати деякі їх останки в великих руйновищах тих прастарих міст південної Вавилонії. Тепер знаємо тільки, що наведена висше поема про сотворення світа і багато інших релігійних віршів та оповідань були зложені в Вавилонії. Певна річ, що автори тих віршів користували ся давнішими, передвавилонськими повістями про різних місцевих богів, але не менше певне й те, що вони робили в них значні зміни, надавали їм нове значіння, щоб усюди вивисшити свого національного бога, Мардука.

Як бачимо – політика грала значну роль не лише в творенню людських відносин і законів, але також у творенню небесних богів.

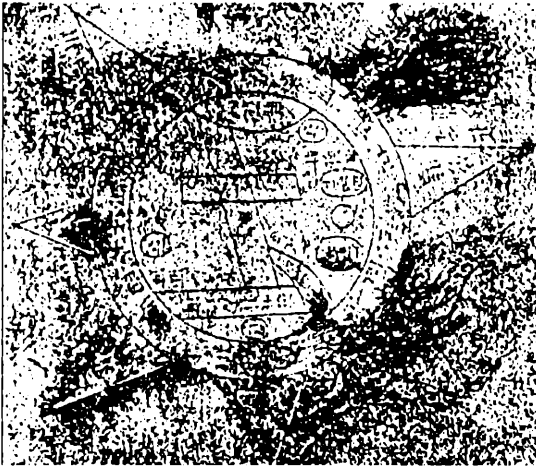
А на закінчення іще одна увага.

Відома річ, що після старожидівських вірувань Ельогім творив світ шість днів, а смого відпочивав. Тепер же знаємо, що старовавилонські перекази про сотворення світа були списані на сімох табличках. Що теє містичне число табличок мало також свій вплив на „сім днів” старожидівської казки про сотворення світа, се не улягає сумнівови. На теє й звернули учені свою увагу.³¹

книги, в яких Гаммурабі вгадуєть ся під іменем Амрафела, царя Синярьського (Шінар-Вавилон) – Пор. Перша книга Мойсеева, 14, 1.

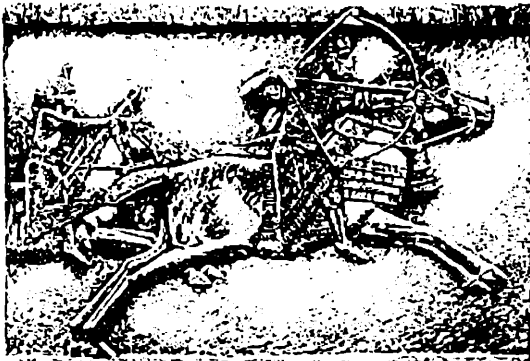
Старинний переказ робить Гаммурабі – Амрафела сучасником Авраама.

³¹ Пор. King, op. cit., стр. ХСІ–ХСІІІ.

Халдейська мапа світа.

Відомости старинних Вавилонян про землю були дуже скупі однак їхнє астрономічне знання будить ще нині наше зачудовання. Правда – побільшаючі шкля були Вавилонянам незнані і однак користаючи з незвичайної прозорости воздуха в тих околицях, вавилонські (халдейські) учені обсервували пильно рухи небесних тіл від непамятних часів, й робили рівночасно астрономічні записки й обрахунки, що при їх помочи могли наперед обчислити небесні явища, подібно як се чинять нині учені астрономи при помочи незвичайно досконалих приладів. Старинні учені твердили, що вавилонські звіздарі мали астрономічні записки з казочно давніх часів, які сягали заворотиної давнини поверх 500000 літ!

Царь Ассурбаніпаль на ловах.

(Різьба з Куянджік, тепер в Брітїш мюзіум в Лондоні.)

ЗАКІНЧЕННЯ

Жисмо в часах, в яких на наших очах довершусть ся грандіозна переоцінка старих вартостей.

Доконуеть ся вона й на полі невідмінних, як здавалось до недавня, релігійних вірувань.

(підкреслено видавництвом "Самобуття Україна").

Усе те, в що досі вірило ся як в неспориму, бо самим Богом обявлену правду, розсипасть ся в порошок, й невеличкий гурток оборонців старих поглядів питає себе з нетасним переляком:

– Що дальше нам діяти, й на чім набудуче операти ся, коли Наука розбила безпощадно і безповоротно тверду скалу, на якій опералась досі уся наша дотеперішня віра?

– Досі, – кажуть вони, – усе було так яснє, простє і певнє... Ми мали в руках Біблію, якої правдивости не заперечував ніхто – як то кажуть – від дошки до дошки – й ми усі вірили, що від першої книги Битія аж до відкриття св. Івана усе було непомилним словом самого Бога. Та тим часом – як невимовнє болючі розчаровання принесли нам останні великі відкриття Науки... Нам доказали незбитими аргументами, що ми милили ся що до авторства і часу писання св. книг, виявили нам, що історичні вісти в многих місцях Біблії дуже а дуже непевні, та що нам належить уступити з многих місць, на яких ми операли нашу віру й в яких шукали джерела потіхи для наших душ... Порівняна релігія доказала, що чимало з того, що ми вважали питомим єдино жидівській релігії, в дійсности находить ся в релігійних віруваннях многих народів на усім сьвітї... Наука і археольогія засьвідчили безмежну давнину людського роду й спорідненіє людини з нисшими сотворіннями, й виявили усю нашу ефемеридну марноту в Вєссьвітї... – „В що ми можемо ще дальше вірити?” – питають вони залякано, – й отримують з усіх усюдів одну, тверду й холодну як сталь відповідь: – Пишіть: „пропало”... Панованнє теольогії й попів скінчило ся на віки. (юдейо –християнських сект – *підкреслено видавництвом "Самобуття Україна"*).

І інтересне при тім теє, що такі і подібні їм голоси підносять не якісь там „безбожники” або „псевдоірки”, але самі попи, і то найсвітліїші їхні уми, самі світила, визначні учні й професори університетів.

(Тії, що читають по англійськи, найдуть повисші гадки в слідуючих цінних книгах:

The Bible, its Origin, its Significance and its abiding Worth, by **Prof. A. S. Peake**, D.D. – Hodder & Stoughton, London, New York, Toronto.–Chapter I., The Situation, pp. 4–10.

The Problem of the Old Testament considered with reference to recent Criticism, by **Jamea Orr**, D.D. – London, James Nicbet & Co., Ltd., 1908, pp. 396–730.

І що ж то викликало в релігійних поглядах сучасних людей так радикальний переворот?

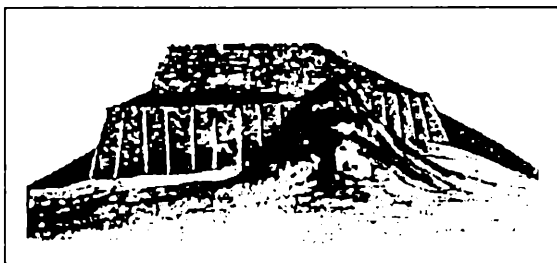
Відповімо коротко: **Наука**.

Згаданий висше проф. Пік пише про се ось так:

„В першій мірі треба згадати тут зміну, яка наступила в усім нашим розумінню і погляді на вселенну (“our whole conception of the universe”). Ми не живемо вже в часах Птоломейської теорії, коли то землю уважали осередком світа й представляли собі її як кружок, над яким уноситься себо поверх твердого склепіння, не так дуже й далеко від нас, а під яким міститься підземелле, домівка померших, або – як пізнійше думали – домівка грішних душ – пекло. Копернікова теорія змінила цілковито наш погляд на вселенну, компромітуючи при тім основне християнську теологічну систему, яка наперекір усім очевидним вислідам Науки тримається вперто Перестарілої теорії про вселенну (“antiquated theory of the universe”) навіть по пинійший день. В слід за тим пішов так званий “Lower Criticism, Higher and Historical,” т. с. нисша, висша й історична критика так зв. „святих” книг жидівського й християнських народів. Та вже найбільш підконала їхню повагу Новітня Наука.

Геологія (наука про землю), а опісля теорія, а радше (в світлі останніх наукових результатів) закон еволюції опрокинули безповоротно біблійну казку про сотворення світа в шістьох днях, й

навчання про подрібне творення та про коротенький час, який Біблія визначає існуванню людського роду на нашій землі.

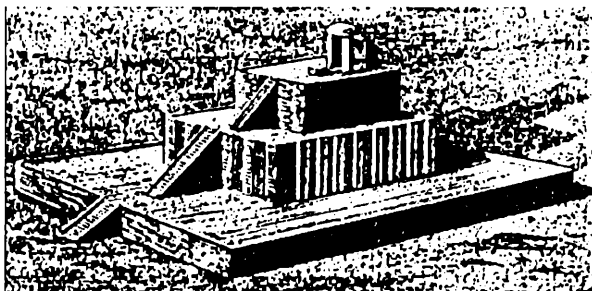

Прастарая сьвятиня в Уру.

Як єгипетські царі бажали лишити після себе вічну памятку будованнем великанських пірамід, так онять старовавилонські (халдейські) царі думали осягнути тес саме будованнем величавих сьвятинь. Одною з найстарших таких сьвятинь й була сьвятиня в

Уру (або Ур), якої теперішні руїни представляє повисний образок. Колись – була се величавая будівля, яка – як здогадують ся учені – містила в собі найдавніший скарбець старовавилонських царів й першу бібліотеку на сьвіті. Чимало із рукописних памяток тої сьвятині велів переписати до своєї бібліотеки в Ніїве царь Ассурбаніпаль, одначе великі скарби лишили ся ще до відкриття іменню в румовищу уруської сьвятині. Відкопати їх й добути на денне сьвітло найстарші записки людського роду на сьвіті, – записки, що сягають в безмежну давнину 6,8 а може й 10 тисяч літ перед нами, отес є сьміливі пляни американських учених. Приготовання до великого діла відкриття уруських руїн вже починені, й будучих результатів праці американських учених очікує з нетасною цікавістю цілий культурний сьвіт. (останні дані археології та науки щодо першої сьвятині в м. Ур-Зигурат, побудованої вихідцями з України (Оріоні) сумеріянами (шумерами) досконало описані в 7-10 Днях Мислення Святого Письма Українців “Мага Віра” Пророха Лева Силенка (Київ – 1997 рік – видавництво “Обереги”)

примітка видавництва “Самобуття Україна” м. Львів.

Первісний вид сьвятині в Уру.

Так виглядала в приближенню старинна святина бога Сіна або Наннара, бога місяця, в Уру після думки славного вченого Г. Масперо. Чи гляділи на неї очі Авраама, пра-патріярха жидівського народу? Як відомо – жидівський переклад каже, то з відтиля (Ур - Каздім або “Ур Халдсів”) рушив був яких два тисячі літ до Христового різдв в дорогу до Гарану і Палестини Авраам і його батько Тераг (Тара) з усією ріднею і майном.

Як же ж молодою являєть ся історія жидівською народа в порівнанню з прастарою бувальщиною Вавилонії.

В останніх же часах сей конфлікт (боротьба) між Біблією і фізичними та біольогічними науками скріпили ще сильнійше чудові просто здобутки археольогії.

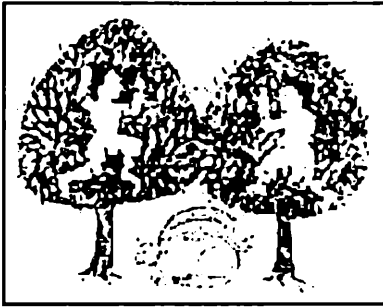
Завдяки їм ми маємо нині в наших руках незбиті докази не лише про величезну давнину людського роду на землі, але також однаково важкі й абсолютно певні й безумовно переконуючі сліди й величаві останки незвичайно давної й високо-розвиненої людської цивілізації в часах, які попередили цілі тисячоліття добу, до якої біблійна хронольогія (літочисленне) привязує сотворенне першої пари людей!

Ба, – але поминувши навіть такі спеціальні питання, а радше біблійно-наукові непорозуміння, як приміром казка про сотворенне небесних тіл „четвертого дня”, або казка про Потоп і т. п., – нам кажуть нині навіть таке, що уся Павлова теольогія (а відомо, що властивим творцем християнської релігії був Павло) операсться на припущенню, що третя глава Битія (казка про лервородний гріх) містить оповіданне про дійсний факт або подію, – а тимчасом нині доказано усю безпідставність такого припущення!

Вкінци, як сказано вже, чимало причинила ся до підкопання поваги Св. Письма так звана Компаративна або Порівняна Релігія. Пильне, терпеливе й симпатичне студіюванне не-християнських релігій, якому десятки талановитих учених посвятили усе своє жите, виявило на денне світло безліч чудових подібностей й понять, які досі уважали люди виключно біблійними, а які не лише що не є зівсім біблійного походження, але навпаки в многих випадках є хронольогічно много вчаснійшими, а просто запозиче-

ними Жидами з інших, ще ранішніх релігійних видумок. (Про усе сказане висше гляди цитований уступ в книзі проф. Піка.)

Та все ж поміж усіма науками останньої доби, які так могутньо захитали основами релігійних вірувань теперішньої доби, перше місце займає **архсольогія**.

Дереволюди

Фангастичні видумки старинних людей.

ких експльораторів (відкривачів), й завдяки щасливому відчитанню старинних надписів”). В першій половині 19-ого століття віднайшли учені ключ до відчитання прастарих єгипетських надписів (гієрогліфів), а в другій половині того ж століття навчилися учені (після великих зусиль) відчитувати пра-прастарі старо-вавилонські (халдейські) й асирійські надписи. Завдяки тому наші відомости про прадавні часи в бувальщині людського роду збагатилися безмежно й вийшли далеко далеко поза межі біблійної казки про сотворення світа й першої пари людей.

В світлі тих великих архсольогічних відкриттів останніх десятиліть показалося, що в часах, коли жидівського народу ще не було на світі, в Єгипті, Вавилонії і Ассирії жили народи, які розвинули вже тоді дуже високу й незвичайно інтересну цивілізацію. Протягом довголітніх важких праць, виконуваних серед невимовно тяжких умов в далеских країнах, під пекучим полу-

“Nothing in the whole course of last century is more remarkable than the recovery of the knowledge of ancient civilizations through the labours of explorers and the successful decipherment of old inscriptions,” – так твердить учений професор Опп, і зівсім справедливо (по нашому: „Протягом усього минушого століття ніщо не є так замітним як відзискання знання старинних людських цивілізацій завдяки працям вели-

денним небом й серед непривітних, напівдиких племен, учні різних культурних народів (англійські, французькі, німецькі, російські, американські) добули з землі прейнтересні останки людської праці і думки, які кинули богате сьвітло на мову, звичаї і обичаї, пгтуку і ремесла, організацію і релігійні вірування прадавніх народів, що жили, працювали і змагали ся на много тисяч літ до Христового рїздва, розвинули у себе високі цівілізації, – й згодом щезли безслідно з лиця землі... Щезли самі, а разом з ними загинула навіть і пам'ять про усї величнї здобутки їхнього генія. І коли б не згадані праці тих великих учених, ми б і досї не знали нічого про сї прадавнї часи замерклої бувальщини давно загинувших народів, не знали б і сього, що іменню їм завдячували Жиди свої космогонічні (про початок сьвіта) і всякі инші казки, перскази і вірування.

Більш 100,000 глиняних рукописних табличок відкрили досї учені в руїнах прастарих вавилонсько-ассирійських міст, опрїч великого числа усяких инших предметів домашнього й публичного вжитку тих прадавніх народів. Усї ті дорогоціннї пам'ятки дали можливість ученим змалювати нам докладно образ життя, звичаїв і обичаїв, інституцій й релігійних вірувань старинних Вавилонян, Ассирійців, Гігтітів, Єгиптян і пр., й показали понад усї сумніви, що культурне жите тих народів сягає далеко-далеко в замерклу минувшину шість, сїм а може і більше тисяч літ перед Христовим рїздром. (Порівняй: **Hilprecht, H. V.**: *Explorations in the Bible Lands during the Nineteenth Century*, 1903, pp. 391, 542.)

Чудовища.

Птаха з людською головою й людська пара на спільній парі ніг.

Бібліотека царя Ассурбаніпала.
(668 – 626 літ
перед Христовим різдвом.)
Після малюнку Фернанда

Виїмкове великі скарби відкрила нам відома вже нам бібліотека царя Ассурбаніпала, а опісля й таблички знайдені в другій славній старовавилонській бібліотеці в Телло, відкопані славним французьким ученим De Sarzec. В останніх часах велике вражіння викликала в цілім культурнім світі відомість про відкопаннє третої прастарої бібліотеки в старовавилонським місці Ніппур. Розкопки в тім місті ішли під проводом американських учених (професорів пенсільвенського університету), а найбільш сензаційною стороною наукових здобутків тих розкопок є те, що, як здогадуєть ся проф. Лангдон, прастарі книги (т. є.

таблички) ніппурської бібліотеки є відписами ще старших старовавилонських книг, які переховували ся в однім з найстарших міст усього світа, в прастарім халдейським Ур, або Уру.

Імя царя Ассурбаніпала буде записане на вічні часи в історії людської культури як основателя першої на світі відомої нам бібліотеки. Йому завдячуємо ми заховане по нинішій день старинних суммерійських й аккадійських (старовавилонських) літературних памяток, легенд, казок, гимнів, лікарських порад, чарівницько-воріжбитських заклинань, обрядів і т.п. Він велів збирати також старинні історичні записи, надписи, грамоти, хронологічнокалендарські уваги й астрономічно-астрологічні тексти. І взагалі заходи царя Ассурбаніпала біля збирання й заховання старинних письменських памяток в спеціально зладженій до того бібліотеці – се єдиний й гідний найбільшого подиву випадок в історії людства. Сказати правду, то від 1850 р.,

коли то знаменитий англійський учений Леярд відкрив останки тої величавої царської бібліотеки в руїнах Нініви (коло 20.000 рукописних глиняних табличок), й починають ся наші докладніші відомости про старинну історію прастарої вавилонсько-ассирійської держави. Серед читачів згаданих табличок царської бібліотеки заховались щасливо і тії, на яких списані були старовавилонські казки про сотворення сьвіта про перших людей, потоп і т. п. Казки сі й лягли опісля в основу аналогічних казок старинних Гебреїв-Жидів, від яких згодом перейняв їх в цілости увесь християнський сьвіт як “испомильну”, бо буцім то самим Богом “обявлену” правду.

Тут в прадавніх часах стояла величава сьвятиня бога місяця Сіна або Наннара, а в її мурах й містила ся найдавніша на всьому сьвіті бібліотека.

Буйна уява старинних необразованих людей наповнила сьвіт усякими духами й чудовищами, які “живуть” по нинішний день в казках усіх народів сьвіта. Наука й людський досвід ствердили повну безпідставність подібних видумок людської уяви.

Песиголовці.

Які книги і записки примістили в ній старинні мешканці тої країни? Як далеко в глибину істновання людського роду на землі сягають вони? Чи заховались в них ще старші перекази людського роду про початки сьвіта, – старші від тих, що їх найдено в нінівській та ніппурській бібліотеках, а які – як вже знаємо – стали перовозорами для аналогічних (подібних) казок жидівського народа?

А передовсім – чи заховались вони в руїнах урської сьвятині по нинішний день, аби засьвідчити усьому сьвітови про безмежну давнину істновання людського роду на землі й його прадавню цивілізацію, – на усі ті питання дадуть нам докладну відповідь американські учені вже в короткім часі. Приготовання до розкопок руїн ніппурської сьвятині вже почали ся. Як будемо жити, познакомимо ся і з ними.

Кінець.

Пированне царя Ассурбаніпаля з царицею в “раю”
т. с. в царськiм городі.

Мраморна різьба з царської палати в Куянджик, тепер в Брітiш Мюзіум в Лондоні.

Надруковано за виданням:
Франко І. Сотворення Світу.

*«Пам'ятай: на тобі мільйонів стан стоїть,
Що за життя мільйонів мусиш дати ти отвiт»*

Іван Франко

Післямова до третього перевидання у м. Львові.

Метою видання є здійснення мрії Великого сина Українського народу Івана Яковича Франка: доведення цієї книги до мільйонів українців, починаючи від гімназійної молоді та студентів і закінчуючи всіма національно свідомими українцями.

З передмови до другого видання книги Івана Франка філософії доктора “Біблійне оповідання про сотворення світу в світлі науки” Олег Сушко повідомив, що перше видання цієї книги було викуплене попами й спалене.

“В обороні покривдженого письменника не відважився ніхто підняти голосу... і се Він відчув надзвичайно діймаючо.. Зараз після того й попав Він в глибоку меланхолію, яка згодом і розвинулась в страшну невилічену недугу.” Адже це означало віддалення здійснення Його мрії про виведення Українського народу з важкого ярма пересудів, темноти і визиску.

“Як я люблю тебе, мій рідний краю, як я люблю красу твою, твій люд!” – писав Іван Франко. Він своїм життям показав приклад відповідального служіння Українському Народові. Іван Франко сам себе облагороджував і насажував почуттям обов’язку. Він писав:

“Яко син селянина, вигодуваний твердим мужицьким хлібом, я почував себе до обов’язку віддавати працю свого життя простому народові”. Іван Франко жив у часи повного духовного, соціального та політичного закабалення Українського Народу:

– греко- католицький митрополит галицький (Львів) конфіскував, використовуючи чужих жандармів, наклад збірки народних пісень і переказів “Русалка Дністрова” і знищив у церковному підвалі тому, що це був перший журнал, написаний українською мовою;

– в 1903 році в Галичині греко-католицькі панотці звернулись до австрійської поліції, щоб вона заборонила читати “Кобзар” Тараса Шевченка, бо “діяльність душпастирів утруднюється”;

– в 1912 р. греко-католицький панотець Й. Кобилецький писав, що “Тарас Шевченко не є гідним пошани з боку греко-католиків.”

Тому в таких умовах геній Івана Франка став на боці рідного народу.

Досліджуючи витоки поневолення Українського Народу Іван Франко показав в своєму твор “Данте Алігєрі” суть християнської етики як отрути для народу: “Християнська (юдейо-християнська, прим. видавництва “Самобуття Україна”) етика була явним противенством поганської (тобто української звичасвої-прим. видавництва

“Самобутня Україна”), коли поганство головними чеснотами громадянина вважало гордість, смілість, неуступлевість, – християнство бачило свій ідеал у покорі, податливості та незлобності. Поганин (культурний чоловік) любив гарну одіжку, пахощі, чистоту, тілесну красу – християнин усе це вважав чортівською спокусою гріхом та злочином. Світ і природа, що були джерелом усього живого, всієї краси, всієї радості в очах християнина – се минуці тіні, ілюзії, чортяча мана, джерело зла, гріха та чортячої спокуси. Більшого, повнішого противенства годі собі уявити. Не диво, що вже найдавніші поганські письменники, які мали нагоду стикатися з християнами, були поражені тим противенством і вважали християн або зовсім безумними (як Лукіян) або бездонно – забобонними (як Тацит) або заклятими ворогами всієї людської суспільності” (Львів, 1913р.).

Іван Франко вслід за Тарасом Шевченком викриває реакційну роль попів (ксьондзів) у важкій долі Українського Народу. Він пише в “Громадському Голосі” (1889р. ч. 22-24): Чи не попи і біскупи навчили наш народ бити поклони перед кожним урядом, здаватися на ласку згори, ждати помилування там де належало б упоминатися свого права? Чи не попи і біскупи завсігди спиняли у нас почин яснішої, рішучішої, хлопської і щиро народної політики.”

Іван Франко, користуючись архівними матеріалами написав правду Українському народові про Берестейську юнію (перехід греко-православних попів у підлеглість до папи римського на угоду польському королю за отримання привілеїв католицьких ксьондзів):

“Митрополитом київським був Михайло Рогоза, бідний шляхтич, що був зразу православним, потому перейшов на лютеранство, відтак за намовою єзуїтів – на латинство, а в кінці, також за намовою єзуїтів, зробився знову православним, але тільки в тій цілі, щоб знищити православіє. Єпископом берестейським був Іпатій Потій, чоловік хоч вчений, але без характеру, брехливий і хитрий. Єпископом луцьким і Острозьким був Кирило Терлецький, розпусник і забіяка, про котрого поговорювали, що держав спілку з злодіями і грабівниками, фальшував гроші і котрому в судах доказували множество різних злочинств, розбоїв, калічення людей і вбивств.” “єпископом львівським був Діонісій Балабан, не ліпший від Терлецького, а в Перемишлі сидів єпископ Михайло Копистянський, чоловік, що при живій жінці був посвячений на єпископа і опісля також жив з нею. І ось вони почали з’їздитися й радити як би увільнитися від зверхності патріарха і від надзору братств і урадили , що найліпше буде піддатися папі римському.

Заохотили їх до того обіцянки поляків (1596р.), котрі говорили,

що як скоро вони сполучаться з Римом, приймуть юнію, то дістануть місця в сенаті польським, з котрого виключені були всі “іновірці”, значить і православні, а в котрім засідали всі єпископи латинські (католицькі)“. **”Юнія була причиною довгої та важкої боротьби всередині українського народу остаточно принесла незмиримі шкоди цілому його духовному і політичному розвоєві... юнія в минувшині не дала нашому народові майже нічого, не лишила в літературі українській ані одного цінного пам’ятника..., патомість знаменито спричинювалася до колонізації української інтелігенції.”** (Буковинський календар, Чернівці, 1891р., кн.. 8).

Іван Франко, так як і Тарас Шевченко, знав про те як на Соборі в Нікеї в 325 році за наказом римського імператора Костянтина рабін жидівської секти ессенів Ягвешуя, по-грецькому Ісус, якому наданий титул Христос(тобто Помазаник жидівського Бога Саваота-Єгови), був простим підняттям рук єпископів вибраний на бога. Тому Іван Франко писав “Ісус Христос – був не Бог, а такий же чоловік, як другі, котрий упоминався за бідними людьми і за те був замучений і, як вмер, то так і зостався, і не воскрес більше” (Журнал "Культура" 1924 р.)

“Та тільки те правдиве і святе, що для нас, панотців, корисне, і тому погляди Івана Франка треба осудити або приховати, навчаючи парафіян, що католицька церква – рідна мати народу”. За висвітлення негативного впливу греко-католицької церкви на становище українського народу Іван Франко був переслідуваний церквою: “Невірство, атеїзм, крайня безбожність, яка ширилася від кількох десятків літ між українською молоддю, це робота Івана Франка” – писала “Праця”, українська греко-католицька газета. Боротися за кращу долю. народу – “це крайня безбожність”, а згноїти в церковному підвалі наклад журналу “Русалка Дністрова” тільки тому, що він писаний мовою українською, це “подвиг правдивої віри християнської”.

Коли Львівський університет хотів дати Іванові Франкові становище професора української мови і літератури, то українець (греко-католицький митрополит Сильвестр (Сембратович) звернувся до поляка – намісника міста Львова, щоб він, маючи силу, не допустив Івана Франка на становище професора Львівського університету.

Іван Франко – світлочолоий і великодушний каменярь, ідучи вулицями Львова, плакав. Він сльозами великої душі своєї зрошував святу Галицьку землю. Він палко любив свій рідний народ. Він не мав хліба для маленьких діточок своїх. Він був вигнаний з “Просвіти” (як і в часи Івана Франка, так і в наш час в “Просвіті” керують не національними свідомі люди (в часи Івана Франка – попівські посіпаки

та запроданці) – видавництво “Самобутня Україна”). Він вичерпав із серця свого всі свої сили для рідного народу. **Він відмовився від сповіді** (виділено видавництвом “Самобутня Україна”), а коли помер “його тіло почорніло в польському поховальному заведенні” між тілами померлих львівських злодіїв, волоцюг, алкоголіків і всіма забутих (Лев Силенко Святе Письмо “Мага Віра” – 27.43).

Але дух боротьби за волю і українську правду переданий Іваном Яковичем Франком в його безсмертних творах розбудив до боротьби український народ і спричинив до появи січових стрільців, воїнів ОУН- УПА і в кінцевому рахунку до відновлення української держави як гарантів незалежного розвитку Українського Народу.

Пророчі слова Івана Франка:

“Живемо в часах, в яких на наших очах довершується грандіозна переоцінка старих вартостей. Довершується вона й на полі невідмінних, як здавалось до недавня, релігійних вірувань” – ствердилися на рідній Українській землі.

Всеправедний Господь Бог послав многотраждальному Українському Народові Рідного Пророка, який покликаний Господом зробити переоцінку духовних вартостей Українського Народу – реформу многобожної віри предків, і звістити нове монотейстичне розуміння Єдиносущого, Всеправедного та Всемилосердного Господа і хай святиться Його ім'я Дажбог.

Він – нащадок козацького роду – Посланник Дажбога – Духовний Учитель Лев Силенко дав Українському Народові Святе Письмо “Мага Віра”, щоб Народ пізнав свій корінь – своє далеке Минуле, правильно орієнтувався у Сучасному і успішно йшов у Майбутнє, в якому показав велич Предків - творців Мізинської та Трипільської культури і цивілізації, творців найперших пам'яток людського ума – “Вед”, дав незалежний український погляд на творіння великих мислителів людства Заратустри, Будди, Єзикаісла – Ездри, Ісуса, Магомета, Конфуція, Гуру Нанакі, показав негативний вплив прийняття чужовіри на вдачу Українського народу, його історію.

Він Спаситель Українського Народу, бо показав Українському Народові Єдиноправильний Шлях Спасіння – Рідну Українську Національну Віру(РУНВіру). щоб Українці покрацили своє ество, вийшовши на священний шлях самопізнання та самовдосконалення Святими Заповідями РУНВіри та Законами Правильного Життя.

Він створив організацію – Об'єднання Синів і Дочок України Рідної Української Національне Віри (ОСІДУ РУНВіри), яка покликана Господом Дажбогом здійснити Українську Духовну Революцію: відхід Українського народу від жертвовників чужовір'я – від

юдейської секти – юдейо-християнізму греко-латинської інтерпретації та від комунізму московської імперської інтерпретації – і прихід до Рідної Української Національної Віри.

Він звільнив Українців з того затхлого рабства, в яке нас було мечем і вогнем загнано, де ми мали неповноцінне життя впродовж тисячі років, тепер ми стали вільними. Казка про бога – деспота який потопом потопив людей, тепер нас не лякає. Визнавши Віру в Єдиного Господа Дажбога, Українці, визнавши Вчення Рідного Пророка Лева Силенка, стали достойними людьми на планеті Земля – вони звільнили свої душі, свій розум з рабства чужої релігії, чужого розуміння Бога. І хай китаєць, японєць чи семіт не відважується розпоряджатися нашим життям.

І тепер Українці вже не примушені стояти на колінах перед чужими людьми – ідолами (іконами), привезеними з Візантії, Греції, Риму чи Москви, бути духовними рабами і вірити, що чужинець із роду семітського є творцем Неба і Землі, дав для українців закони життя земного і небесного, має права він розпоряджатися нашим минулим, сучасним і майбутнім. Є воля вибору: поклонитися своєму Живому й Правдивому Милосердному Дажбогові чи Богу народу юдейського- Саваотові-Єгові і його сину Ягвешу (Ісусові).

Громади Рідної Української Національної Віри виникли в Діаспорі та по всіх куточках України Найбільше поширення РУНВіри дістала в районах проживання національне свідомого Українського люду. У Львові діє декілька громад РУНВіри. Одна з них – громада “Берегиня – силенкиян”, Священні Години Самопізнання якої проводяться щонеділі о 11 год. та в дні свят РУНВіри в Будинку Культури працівників торгівлі (за магазином “Художник” напроти пам’ятника Міцкевичу в Центрі Львова за адресою: вул. Вороного, 4, 2-й поверх) тел. 267-68-43, 231-23-77. 8 0963471161

Видавництво “Самобуття Україна”(м. Львів), Видавничий Фонд “Коло” Священної Ради ОСІДУ РУНВіри за пожертви Почесного рунтата Миролюба(Марка) Корнієнка(Австралія), рунтата Зореслава Строчького, рунтата Тараса Осадчука та посестри Світлани(Олі), рунтата Богдана(Василя) Лиля та посестри Гординської, рунтата доктора Володимира Світенка – Савчака(всі – Австралія), рунтата Світозара Мороза(Канада), рунтата Святослава Арсієнка(США, Арізона), побратима доктора Василя Сосяка (США, Нью-Йорк), директора ринку “Народний” Михайла Івановича Гнідець(м. Львів, Сихів), кошти громади РУНВіри “Берегиня-силенкиян” м. Львова, громад РУНВіри “Родень” м. Одеса(рунтата Вістан Антошук) та “Одесса-Оріяна”(рунтата Світ Івашів) м. Одеси, громад РУНВіри м. Стаханов

Луганської обл. та м. Луганськ, с. Чорнорудка Житомирської обл. (рун-тато Богодар Остапчук), які належать до Об'єднання Синів і Дочок України Рідної Української Національної Віри (ОСІДУ РУНВіри), до 150 – річчя з дня народження Івана Франка та до 100-річчя виходу в світ Його книжки “Біблійне оповідання про сотворення світу в світлі науки,” видали її найбільшим з часу виданні тиражем.

Треба відзначити, що ця книжка Івана Франка була перевидана видавництвом “Оріяна”(США, Нью-Йорк) з вступним словом Духовного Учителя Лева Силенка – Голови Священної Ради ОСІДУ РУНВіри у 69 році минулого століття. У книзі Світослави Лисенко(професора Джордж Вашингтон Університету, США) “Учитель Силенко” подані цікаві факти, як була повернена книга Франка до українського читача після довгих років забуття нашим рідним Пропоком – Духовним Учителем Левом Силенком:

“У Чикаго до Лева Силенка звернувся невідомий чоловік, який сказав, що має в підвалі декілька сотень книжок Івана Франка “Сотворення Світу”. Книжки ці заборонені католицькою церквою, і тому українці бояться їх продавати.

Силенко оглянув уже поруділі, водою підмочені книжки, і купив їх по 50 центів за кожну. Закликав вірних РУНВіри скласти пожертви на перевидання. “Сотворення Світу” було перевидане в Нью-Йорку в 1969 році накладом 1000 примірників(пожертви на видання склали Б.Свириденко, І. Лозовий, О. Перун як та інші рідно віри). Вступне слово до книги написав Лев Силенко“.

Тут подаємо слова про Великого сина України Івана Франка, які написані Його Високою Світлістю Духовним Учителем Левом Силенком у Святому Письмі Українського Народу – “Мага Віри”, (що на першомові європейців – санскриті означає “Могутня Віра”):

“Іван Франко – богатир українського народу. Він хоч ніде й не висловив думку про потребу мати українську монотеїстичну релігію, та дав народові науку, як Він(Український Народ) повинен ставитися до “Біблії” (13 – “Заратустра, Бог і Біблія” – 111р.).

У Львові книга Івана Франка – філософії доктора “Біблійне оповідання про сотворення світу в світлі науки” була перевидана фотоспособом в 2000 році редактором газети “За Вільну Україну” Богданом Вовком та громадою “Берегиня” Рідної Української Національної Віри(РУНВіри) м. Львова тиражем 1000 примірників.

Ця книга була перевидана у Львові громадою “Берегиня” ОСІДУ РУНВіри м. Львова в 2002 році тиражем 1700 примірників. Вона була громадами РУНВіри розповсюджена по всій Україні. Дійшла й до

Кисва, до архисервів юдейо - греко - латинського християнізму. І ось в 2004 році її негайно перевидали в Києві у видавництві “Оберги” тиражем 10000 примірників, де український інтелігент – раб чужовір’я, доктор філологічних наук Володимир Погребенник написав передмову і коментар “Світи Івана Франка”, в якому намагався згладити різко негативне ставлення Великого Каменяра до греко-латинського юдейо – християнізму і показати Івана Франка як віруючого християнина, в якого змінювався світогляд. Все це виссано з пальця на догоду тим, хто тримас український народ в тьмі чужовір’я, хто не хоче духовного очищення народу від збанкрутілих юдейо-греко-латинських догм – цієї святої мертвяччини, не здібної дати відповіді на сучасні життєві потреби. Цей лицар Тьми – Володимир Погребенник – відноситься до видуманого рабіном Сзикієлом в “Торі” жидівського Пророка і воєначальника як до реальної історичної особи. Будьмо правдомовними і справедливими, сказавши правду про особу Мойсея: весь світ давно визнав і юдеї визнали в ім’я справедливості: у жидівській енциклопедії “Жидівський народ” на сторінці 240 написано, що **“Едвард Меєр, широко відомий історик стародавности, не бачить в Мойсеєві жодної історичної особи, Моисей – це, звичайно, ідеал, змайстрований (зображений) левітами (тобто священниками юдейської віри – рабінами-примітка видавництва “Самобуття Україна”).**

Про це знають вже сотні тисяч українців, які читали Святе Письмо Українського Народу “Мага Віру” (13.117), не знає лише (яка ганьба!!!) лакей греко-латинських догм В. Погребенник.

Отже, Мойсей – це містична особа вигадана жидівськими рабінами Сзикієлом (який почав писати “Пятикнижжя Мойсея” (“Тораг”) за часів перебування жидів у вавилонській неволі, але не закінчив, бо помер, а закінчив – його наступник рабін Ездра, котрий в 444 році до нашої ери вперше юдеям перед гекалом сповістив про те, що ніби то був Мойсей, який отримав від жидівського племінного Бога Ягве (Сгови) – Саваота заповіді для свого жидівського народу.

Тому ще раз повторимо останні слова слова Генія Українського народу Івана Франка, сказан Олєгу Сушко і його дружині: “Пам’ятайте мої друзи, – говорив Він, – ширіть скрізь і все Правду і ніщо більше як Правду. Бо хоч Правда зразу гірка, так все-таки згодом вона скрізь бере верх й стає солодкою спасительською людства”.

Слава Дажбогу! Слава Рідному Пророкові Духовному Учителю Леву Силєнку! Слава Дажбожій Україні!!! Голова Священної Ради в справах організаційних ОСІДУ РУНВіри – Представник Духовного Учителя Лєва Силєнка рунтато-трисутар **Володимир Чорний**.

**Українець! Задумайся над словами геніїв
українського народу:**

**Пророка України Тараса Шевченка, який у «Кобзарі»
писав, пророкуючи: «Встане Україна, світ правди засвітить!»
Великий Кобзар знав правду про Бога і тому журився застерігав:**

Ликері

Моя ти любо! Мій ти друже!
Не ймуть нам віри без хреста,
Не ймуть нам віри без попа
Раби, невольники недужі!
Заснули, мов свиня в калюжі.
В святій неволі!
Мій ти друже, Моя ти любо!
Не хрестись,
І не кленись, і не молись
Нікому в світі! Збрешуть люде,
І візантійський Саваоф
одурить!
Не одурить бог,
Карать і милувать не буде:
Ми не раби його – ми люде!

«Блукав я по світу чимало
Носив і свиту, і жупан...
Нащо вже лихо за Уралом
Отим киргизам, отже и там,
Єй же богу, лучче жити,
Ніж нам на Україні.
А може, тим, що киргизи
Ще не християни?..
Наробив ти, Христе, лиха!
А переіначив Людей божих?!
Котилися І наші козачі
Дурні голови за правду,
За віру Христову,
Упивались і чужої,
І своєї крові!..
А получчали?.. ба та де!
Ще гіршими стали....

*Уривок з вірша "Сон" – "Кобзар"
Видавництво "Дніпро",
м. Київ, 1981 р. стор.*

Світла дочка українського народу - Велика Українка - мудрочола Леся Українка, осуджуючи запровадження в Україні (Русі) юдейо-християнської релігії, яка прививас народові почуття рабської побожності, спростувала основу науки Ісуса Христа "Не протився злому" і у вірші "Як би я знав, що їм нема рятунку" дас благородну відповідь архієрсеям латино-грецького юдейо - християнізму:

“І до віку лев не втомиться ягнят покірпих жерти:
Котре не з’їв учора, з’їсть сьогодні,
Помилує сьогодні, завтра з’їсть, аби його пустити до кошари.
А ваша віра: не протився злому”.

“Коли ти не противишся злому – значить ти помагаш, щоб ширилося зло. Коли ти не противишся злому, яке тобі на шию ярмо накидає, не зви себе людиною” – вчить нас Святе Письмо “Мага Віра”.

Народ, маючи віру, основу на Христовій науці “не противлення злomu”, ніколи не буде здібний звільнитися з рабства. Він віру Христову матиме, а волі – ні. Ці слова з Святого Письма підтверджуються в теперішній Україні – окраденій олігархами.

Леся Українка, розуміючи, що Саваот (Єгова), Ісус Христос та Аллах є зайшлими в Україну богами (тобто чужими розуміннями Бога) сказала майже сто років тому:

“Ти в руїнах тепера, єдиний наш
Храм,
Вороги найсвятіше сплямили!

На твоїм вівтарі неправдивим
богам
Чужинці вогонь запалили!” .

“Чи буде суд? Чи буде кара,
царям, царятам на землі.
Чи буде правда між людьми ?
Повинна быть, бо сонце стане,
І осквернену, землю спалить”.

Т. Шевченко
«О люде, люде небораки!»

Любіться всі разом,
Бо кругом злі люди.
Коли серед своїх,
Любови не буде.
То чужі вас певне,
Не будуть любити.
Скористаються, щоб
Вас всіх згубить.

Іван Франко

“Рідна Українська Національна Віра є тільки єдиний шлях і вихід з конфлікту чужих тенет”.

“Русь, будись! Не лякайся мого ходу,
Я є Твій син, твоя крапля крови,
Вольна іскра невольного роду,
Вольна думка Твоєї глави”.

Лев Силенко

“Рідна література журнали и газети, української теології, історії і філософії принесе у Вашу хату вісті, дорогі Вашому серцю і Вашому розумові. Наша література, яка проповідує науку Рідної Української Національної Віри, що вчить релігійної толерантності і українського поняття сутності БОГА”.

Марко (Миролуб) Корнієнко Оникієвич Україна – Біла Церква –
WARRAWONG Австралія.

“Бог – Один, а релігій багато тому, що с багато неодинакових розумінь Бога: індуське, юдейське (жидівське), китайське, японське, перське, арабське, українське та ін. народів”

ШЛЯХ ДО ПІЗНАННЯ ІСТИНИ

Народи планети Земля мають неодинакове розуміння Бога

